
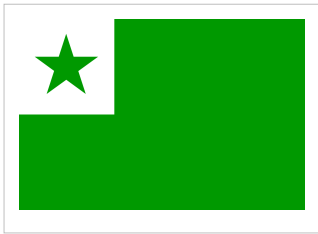

Esperanto

 S'ha proposat que «La Jaro» sigui **fusionat a aquest article**. (Vegeu la discussió)

Esperanto <i>Esperanto</i>	
Altres denominacions:	Lingvo Internacia (<i>Llengua internacional</i>) ^[1]
Parlat a:	Arreu del món (c. 120 països)
Regió:	—
Parlants:	Entre 100 000 i 2 000 000 ^[2]
• nadius:	• 1000-2000
• altres:	• 2 000 000 com a segona llengua, segons xifres d' Ethnologue ^[3] de 1999
Rànquing:	No és entre les 100 primeres (Ethnologue ^[4] , 1996)
Classificació genètica:	Llengua planificada
estatus oficial	
Llengua oficial de:	Cap país; moltes ONG (sobretot associacions d'esperanto)
Regulat per:	Acadèmia d'Esperanto
codis de la llengua	
ISO 639-1	eo
ISO 639-2	epo
ISO 639-3	epo ^[5]
SIL	EPO
	
 Visiteu el Portal:Llengües 	

L'**esperanto** (pronúncia (?·pàg.) és una llengua auxiliar planificada creada per l'oftalmòleg polonès Lluís Llàtzer Zamenhof,^[6] com a resultat d'una dècada de treball, amb l'esperança que es convertís en llengua auxiliar internacional. Segons les estadístiques, l'esperanto és la llengua planificada més parlada del món avui dia.^[7]

El primer llibre on es descriuen les característiques de l'idioma, amb el títol *Lingvo Internacia*, va ser publicat per Zamenhof el 1887, amb el pseudònim de *Doktoro Esperanto*. Aquesta última paraula es va convertir aviat en el nom de l'idioma.

Es calcula que en l'actualitat hi ha entre 100 000 i 2 000 000 de parlants d'esperanto en tot el món,¹ dels quals entre 1000 i 2000 serien parlants nadius d'aquesta llengua, que haurien après en l'entorn familiar. Aquestes xifres es basen en un estudi realitzat pel professor Sidney S. Culbert, de la Universitat de Washington (Seattle), un conegut

esperantista. El gran marge es deu sobretot a les diferents maneres de valorar el coneixement d'una llengua apresada, normalment, com a segon idioma.

La gramàtica de l'esperanto es basa en setze regles fonamentals sense excepcions. Per l'estructura, és una llengua aglutinant que procedeix per encadenament d'elements de base invariables. El vocabulari està extret de molts idiomes i adaptat a les normes de la llengua. La major part procedeix del llatí, directament o per mitjà de les llengües romàniques (sobretot del francès, l'italià i el castellà), i d'una manera menys freqüent de llengües germàniques (alemany i anglès), eslaves (rus i polonès), del grec i en alguns casos de l'hebreu.

Història

L. L. Zamenhof, iniciador de l'esperanto.

El doctor Zamenhof va desenvolupar l'esperanto a la darreria de la dècada de 1870 i començament de la de 1880. La llengua nativa de Zamenhof era el rus, però també parlava jiddisch,^[8] polonès^[9] i alemany amb fluïdesa. Va aprendre francès, llatí, grec, hebreu i anglès. Va escriure una gramàtica del jiddisch (la primera escrita per un jueu). De llengües com l'espanyol, l'italià^[10] i el lituà en va tenir coneixements bàsics.

A Białystok, la vila natal de Zamenhof, hi vivien molts pobles i s'hi parlaven diverses llengües, com ara l'alemany, el rus, el polonès o el jiddisch -que era àmpliament majoritari-, la qual cosa dificultava la comprensió, fins i tot en les situacions més quotidianes. Com que Zamenhof considerava que la inexistència d'una llengua comuna era la raó principal dels conflictes entre diferents nacions, va començar a treballar, quan era estudiant, en el projecte d'una llengua de convenció capaç de resoldre el problema lingüístic. Caldria que fos distinta de les llengües nacionals, neutral i fàcil d'aprendre i per això acceptable per tots com a segona llengua. Una llengua apresada al mateix temps que les

nacionals i usada en situacions en què s'han de comunicar diferents parlants de diferents cultures o nacions. La va anomenar *Lingwe Uniwersala*. El seu pare el va fer prometre que deixaria de treballar en el seu idioma i es dedicaria als estudis. Zamenhof se'n va anar a Moscou a estudiar medicina. Segons alguns biògrafs, en una de les visites a la seva terra natal va descobrir que el pare havia cremat tots els manuscrits del seu projecte. Zamenhof es va posar aleshores a reescriure'l, afegint-hi millores i fent-lo evolucionar.

Després de deu anys de treball, que Zamenhof va passar traduint literatura a l'idioma i escrivint prosa i versos originals, la primera gramàtica de l'esperanto va ser publicada a Varsòvia, en rus, el 26 de juliol del 1887, en un llibre anomenat *Lingvo Internacia*, que entre els esperantistes es coneix com *Unua Libro*.^[11] Tenia 40 pàgines, coberta i un full solt i incloïa:

- Pròleg (28 pàgines), on hi havia els primers textos en esperanto:
  - Parenostre
  - Fragments de la Bíblia
  - Model de correspondència
  - *Mia penso*, poesia original
  - Poesia de Heinrich Heine, traduïda de l'alemany
  - *Ho, mia kor'*, poesia original
- Vuit targetes amb la promesa d'aprendre la llengua si deu milions de persones feien pública la mateixa promesa
- Lliçons de *lingvo internacia*, que consistien en l'alfabet de l'esperanto i 16 regles bàsiques de gramàtica i de sintaxi (6 pàgines)

- Diccionari *internacional-rus* (947 mots) (en full a part) amb la següent frase introductòria (rus): "Tot el que està escrit en la llengua internacional, es pot entendre amb l'ajut d'aquest diccionari"

Durant els anys següents se'n van fer edicions en hebreu, alemany, polonès, francès i anglès.

Expansió inicial

El nombre de parlants va créixer ràpidament en les primeres dècades, sobretot a l'Imperi Rus i a Europa Oriental; després a Europa Occidental, a les Amèriques, a la Xina i al Japó. Molts d'aquells primers parlants venien d'un altre idioma planificat, el volapük, que el mateix Zamenhof havia après.

El 1888, a Núremberg (Alemanya), el periodista Leopold Einstein funda el primer grup d'esperanto; un any després, el 1889, el mateix Einstein funda la primera gasetta en esperanto: *La Esperantisto*. Hi van publicar els seus escrits Zamenhof, Antoni Grabowski, Solovjev, Devjatin o Lleó Tolstoi. Després de la col·laboració de Tolstoi, que va ser un dels més grans defensors de l'esperanto, la censura tsarista va prohibir l'entrada d'exemplars de la revista a l'Imperi Rus.

El moviment esperantista creix de manera ferma i atreu persones de totes les classes socials i de totes les ideologies, tot i que, potser, amb una proporció una mica més gran de membres del que hom podria anomenar la petita burgesia avançada. Aviat arrela a l'Estat francès i passa tot seguit als Països Catalans. S'hi poden documentar els primers parlants a la ciutat de València i a Ceret (Vallespir).^[12]

El 1898, l'expresident de la Primera República Espanyola, Francesc Pi i Margall, dona a conèixer l'esperanto a Madrid mitjançant un article de premsa publicat en el diari republicà *El nuevo régimen*.^[13] Després de la fundació dels primers cercles esperantistes, dels cursos d'esperanto i del contacte amb grups similars en altres països, el moviment esperantista de l'Estat espanyol es va sentir amb prou forces per crear la primera agrupació d'àmbit estatal creada amb l'objectiu de difondre l'idioma internacional. La Societat Espanyola per a la Propaganda de l'Esperanto es va fundar el 1903. El mateix any es va crear l'Associació Valenciana d'Esperanto.

Barcelona es va constituir aviat en centre esperantista mitjançant la tasca de l'escriptor Frederic Pujulà, considerat l'introduïdor i màxim difusor de l'esperanto a Catalunya, que va fer-ne una gran difusió des de la revista modernista *Juventut*, amb col·laboracions a *La Veu de Catalunya* i amb la publicació d'un gran nombre d'obres didàctiques, com gramàtiques, cursos i vocabularis. Altres esperantistes catalans cèlebres serien Joan Amades, Delfí Dalmau, Joan Mascaró, Andreu Nin o Carles Riba.

La Esperantisto.

Zeitschrift für die Freunde der Esperantosprache. Gazeto por la amikoj de la lingvo Esperanto.

Messangeren unter der Redaktion des Dr. Esperanto (Dr. L. Zamenhof) im Chr. Schmidt'schen Verlagsvertrieb in Nürnberg. Sub la kielbando de Dr. Esperanto (Dr. L. Zamenhof) eldonita de Chr. Schmidt, printisto de la libro nomluma en Nürnberg.

Ersteht monatlich einmal. Eliras una fojo en la monato.

In bestellen auf der Post und in der Buchhandlung von Heroldsgraben in Nürnberg. Oni povas akoni per la poŝto kaj en la libro de Heroldsgraben en Nürnberg.

Preis 1 Mark für das Vierteljahr (drei für Post 1 Mk.). Kosto 1 marko por 1/4 de jaro (per la poŝto 1 marko li pŝ).

Anzeigen werden angenommen an 30 Pfennig für die Petitlinie. Anonci estas akceptataj por 30 pfenigoj por la petitlinio.

No. 1. Nürnberg, 1. September 1889. 1. Jahrgang.

Prospekt	Prospectus	Prospekto
<p>La lingvo Internacia-Espersanto estas nova lingvo, kiu estas pli facile lernebla, pli facile kompreninda kaj pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj. Ĝi estas pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj, ĉar ĝi estas pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj. Ĝi estas pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj, ĉar ĝi estas pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj. Ĝi estas pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj, ĉar ĝi estas pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj.</p>	<p>La lingvo Internacia-Espersanto estas nova lingvo, kiu estas pli facile lernebla, pli facile kompreninda kaj pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj. Ĝi estas pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj, ĉar ĝi estas pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj. Ĝi estas pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj, ĉar ĝi estas pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj. Ĝi estas pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj, ĉar ĝi estas pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj.</p>	<p>La lingvo Internacia-Espersanto estas nova lingvo, kiu estas pli facile lernebla, pli facile kompreninda kaj pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj. Ĝi estas pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj, ĉar ĝi estas pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj. Ĝi estas pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj, ĉar ĝi estas pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj. Ĝi estas pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj, ĉar ĝi estas pli facile lernebla ol la aliaj lingvoj.</p>

La Esperantisto, primera revista en esperanto, publicada del 1889 al 1895 a Núremberg.

Discurs de Zamenhof del 1905:

"Mi salutats vin, karaj samideanoj..."

Veu de L. L. Zamenhof.

Problemes per escoltar l'arxiu? Vegeu l'ajuda

En els primers anys del moviment, els esperantistes només havien mantingut contacte per correspondència. El 1905, però, va tenir lloc a la ciutat francesa de Boulogne-sur-Mer el I Congrés Mundial d'Esperanto, amb 688 participants procedents de trenta països i que va consolidar els fonaments de la comunitat esperantista. En aquest congrés es va

acceptar la Declaració de Boulogne, un document constitucional bàsic en el qual es defineixen les causes i objectius del moviment esperantista i on es fixa oficialment el *Fundamento de Esperanto* com a reglament essencial i inalterable de la llengua. D'aleshores ençà, cada any, excepte en períodes bèl·lics, s'han celebrat congressos internacionals en els cinc continents, a part de moltes altres trobades i activitats.

El 18 de juliol del 1907 es constitueix el Grup Esperantista de Maó, amb seu a l'Ateneu Popular. Un dia després, 19 de juliol del mateix any, es constitueix l'Esperantista Klubo Palma, amb seu a la Cambra de Comerç,^[14] i el 1908 es funda l'Associació Universal d'Esperanto (UEA).

D'ençà el 1908 es va originar una greu crisi dins el moviment esperantista que amenaçava de destruir la llengua: el cisma de l'ido. Aquest cisma el van provocar un grup d'esperantistes "reformistes", amb Louis Couturat al capdavant, els quals van presentar un nou projecte de llengua considerat per ells un esperanto reformat,^[15] i que al seu torn deixaven obert a noves reformes. La pressió que van exercir els *idistes*, però, va conduir Zamenhof a proposar diverses reformes per a l'esperanto als lectors de *La Esperantisto*, com ara d'eliminar els signes diacrítics, suprimir l'acusatiu, etc. El 60% dels abonats a la revista van refusar les reformes, ja que comprenien que aquestes destruirien la confiança dels parlants en l'estabilitat de la llengua que havien après i començat a usar. Els *idistes* van entrebancar el progrés de l'esperanto durant dues dècades. Malgrat això, però, hom va veure un avenç notable del moviment esperantista a escala internacional.

El 1909 se celebra a Barcelona el V Congrés Universal d'Esperanto,^[16] que va suposar l'arribada a aquesta ciutat (i a la ciutat de València, on també es van portar a terme algunes activitats) de diversos milers de persones vingudes de nombrosos països, no només europeus, i va representar l'impuls principal al moviment esperantista. Durant la celebració es va fundar la Unió Esperantista Catòlica Internacional. Frederic Pujulà va presidir el Congrés i en va ser president d'honor el rei espanyol Alfons XIII, que va nomenar Zamenhof Comanador de l'Orde d'Isabel la Catòlica. El mateix any, a Xest (Foia de Bunyol), un veí de la vila, Francisco Mániez, introdueix l'esperanto i aconsegueix que s'hi expandeixi. Xest esdevé, així, un dels llocs del món amb els índexs més alts de població que parla o entén l'esperanto.^[17]

Cartell del V Congrés Universal d'Esperanto, celebrat a Barcelona (1909).

El 1910 es va fundar la Federació Esperantista Catalana. El Xè Congrés Universal d'Esperanto, celebrat el 1914 a París, va aplegar gairebé 4000 persones. Tot aquest progrés, però, es va veure frenat bruscament l'any 1914 amb l'inici de la Primera Guerra Mundial. Un cop addicional el va constituir la defunció de l'iniciador de l'idioma l'any 1917.

L'esperanto i els conflictes del segle XX

Durant el primer terç del segle XX l'esperanto va ser molt utilitzat i difós pel moviment obrer d'Europa. A Alemanya era conegut com el *llatí dels obrers*.^[18] A la noudada Unió Soviètica s'hi va produir un creixement destacable i el 1921 es va crear la Sennacieca Asocio Tutmonda (tr. aprox. Associació Anacionalista Mundial), una organització obrera mundial que va establir la seva base a París, es va oposar al neutralisme nominal del corrent principal de l'esperantisme, que va qualificar de *burgesa*, i es va proposar de fer servir l'esperanto com a instrument revolucionari.

El 1922, la Tercera Assemblea de la Lliga de Nacions va acceptar un informe sobre l'esperanto com a llengua auxiliar internacional, en el qual és reconegut com a "llengua viva de fàcil aprenentatge".

Als Països Catalans va tenir un fort impuls l'esperantisme lligat al moviment obrer, dins la tradició de l'internacionalisme proletari.^[19] La majoria d'escoles racionalistes^[20] i els ateneus llibertaris, i també els sindicats anarquistes o les organitzacions llibertàries, com la Federació Anarquista Ibèrica (FAI), van potenciar activament l'ús de la llengua a l'Estat espanyol.

Durant la Guerra d'Espanya es va confirmar la utilitat comunicativa de l'esperanto, alhora que es va incrementar la politització del moviment, clarament vinculat a la resistència antifranquista. Va ser utilitzat pel moviment anarcosindicalista, pels socialistes, pels comunistes oposats a l'estalinisme, pels catalanistes i també per una part de la dreta catòlica. Amb les Brigades Internacionals van venir alguns esperantoparlants dels països de l'Est que van establir contactes eventuals amb espanyols de la zona republicana. Partits i sindicats, com ara el Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM), el PSUC o la CNT, publicaven butlletins i comunicats en esperanto i n'oferien cursos en els seus locals. La Generalitat de Catalunya va utilitzar àmpliament l'esperanto en el seu Comissariat de Propaganda i en els seus comunicats de premsa.^[21] Al País Valencià també es va fer servir la ràdio com a mitjà de propaganda. Dues emissores van emetre en esperanto, una sota la responsabilitat del Partit Socialista i una altra del Partit Comunista.

Cartell en esperanto editat pel Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya durant la Guerra d'Espanya. S'hi llegeix: "Què fas per evitar això? Esperantistes de tot el món, actueu enèrgicament contra el feixisme internacional!".

El 1939, quan les tropes franquistes van ocupar Barcelona, la Federació Esperantista Catalana va passar a la clandestinitat. Van quedar alguns cercles reduïts i persones aïllades, que a poc a poc van començar a organitzar-se. Cal dir que en aquests primers anys l'idioma era mal vist per algunes autoritats, però no va ser mai prohibit oficialment, tot i que es coneixen algunes dades d'esperantistes executats o represaliats.

La fi de la Guerra d'Espanya va permetre la recuperació ràpida de l'idioma a l'Estat espanyol, on va tornar a ser tolerat a la dècada de 1950. Hi van renéixer grups anteriors i se'n van fundar de nous. L'esperanto va adquirir un nou prestigi davant una societat farta d'odis i guerres: si a tot Europa l'Associació Universal d'Esperanto havia prestat grans serveis a presoners de guerra en ambdós bàndols, a l'Estat espanyol va ser molt apreciada la tasca dels esperantistes en l'acolliment d'infants que procedien de famílies que havien patit d'una manera cruel les conseqüències del conflicte.

La Segona Guerra Mundial va estroncar de nou l'expansió del moviment esperantista a escala mundial. Com a vehicle potencial per a la comprensió internacional, l'esperanto va despertar les suspicàcies d'alguns governs totalitaris. La situació va ser especialment dura a l'Alemanya nazi, a l'Imperi Japonès i a la Unió Soviètica sota Iósif Stalin. A Alemanya hi havia la motivació addicional que Zamenhof era jueu. En el seu llibre *Mein Kampf*, Hitler esmenta l'esperanto com una llengua que podria ser usada per a la dominació del món per una conspiració jueva internacional.^[22] Com a resultat d'aquella animadversió, els esperantistes van ser perseguits durant l'Holocaust.^{[23][24]}

En els primers anys de la Unió Soviètica l'esperanto va rebre mesures de suport del govern i va existir una Associació Soviètica d'Esperanto reconeguda oficialment. No obstant això, el 1937, Stalin va revertir aquesta política. Va acusar l'esperanto de ser una "llengua d'espies" i a la URSS va haver-hi esperantistes exiliats o executats. La prohibició de l'ús de l'esperanto va ser efectiva fins al 1956.

Revifament

Després de la Segona Guerra Mundial, l'esperanto es va reactivar. Hi va haver intents seriosos d'emprar l'esperanto en la nova arquitectura política internacional que va sorgir després de la guerra. Una petició en aquest sentit va ser considerada en el nucli de la Lliga de Nacions; no obstant això, les propostes van ser rebutjades per l'oposició de les principals potències, especialment França, que no desitjaven veure disminuït el paper de la seva llengua nacional.

El 1954, a petició de 19 milions de signatures, la UNESCO, en la seva Conferència General celebrada a Montevideo (Uruguai), va recomanar als estats membres de l'ONU l'ús i ensenyament de l'esperanto.

A partir del 1955 comencen a ressorgir els grups d'esperanto a Polònia, Bulgària, Txecoslovàquia, Hongria i la Unió Soviètica i es funden cada cop més grups d'esperanto a l'anomenat Tercer Món, com ara a Vietnam (1956), Madagascar (1959), Líban (1961), Zaire i Tanzània (1963). El 1963 es crea a la Universitat de La Laguna (Tenerife) la primera càtedra d'esperanto,^[16] ocupada pel Dr. Juan Régulo Pérez, professor de llengua i literatura.

El 1966, l'Assemblea General de la UNESCO es manifesta públicament favorable a l'esperanto^[25], en la petició formal feta a l'ONU aquell any, que s'acompanya amb un dossier en què hi ha representades les signatures de 71.165.028 persones de 74 països.

El 1970, el president de l'estat austríac, Franz Jonas, saluda en esperanto en el Congrés Universal de Viena. El 1977 es publica la primera traducció completa a l'esperanto de *Don Quixot de la Manxa*, de Miguel de Cervantes. El

Cartell del XIV Congrés Internacional de la SAT, celebrat a València (1934).

mateix any, Ràdio Vaticana inicia les seves emissions regulars en esperanto.

El 1982 la Xina introdueix l'esperanto en les escoles superiors de magisteri. Aquell mateix any es funda l'Associació Catalana d'Esperanto, que es considera continuadora de la tasca de la Federació Esperantista Catalana. Amb 5.000 participants, el 1983 té lloc a Budapest (Hongria) el Congrés Mundial d'Esperanto amb el nombre més elevat d'assistents fins llavors.

L'any 1985 i davant la proximitat de la celebració del Centenari de la Llengua Internacional Esperanto (1887-1987), de nou la UNESCO, en la seva Conferència General, celebrada aquell any a Sofia (Bulgària), ratifica els valors de l'esperanto i emet la seva segona resolució favorable. El 13 de setembre d'aquell any es funda oficialment l'Acadèmia Internacional de les Ciències de San Marino (AIS), la primera associació científica de caràcter acadèmic amb l'esperanto com a llengua oficial.

El 1993 se celebra a València el 78 Congrés Universal d'Esperanto. La Generalitat Valenciana i el Grup Esperantista de València publiquen conjuntament, amb motiu del congrés, una antologia bilingüe en català i esperanto de l'obra d'Ausiàs March: *Amkantoj/Cants d'amor*.^[26] El professor Reinhard Selten (Alemanya) rep el 1994 el Premi Nobel d'Economia. És, després d'Alfred Fried (1911) i Daniel Bovet (1957), el tercer guardonat amb aquesta distinció que parla esperanto. En el marc del LXXXI Congrés Internacional d'Esperanto, celebrat a Praga el 1996, se subscriu el "Manifest del moviment a favor de la Llengua Internacional Esperanto", més conegut com Manifest de Praga.^[27] El 1998 William Auld és nominat al Premi Nobel de Literatura per la seva obra en esperanto.

Esperanto avui

En l'actualitat, l'esperanto és una llengua completament desenvolupada, disposa d'una comunitat de parlants a escala mundial i de recursos lingüístics complets. Entre els esperantòfons coneguts internacionalment hi ha el premi nobel d'economia Reinhard Selten, la campiona mundial d'escacs l'any 1996 Zsuzsa Polgár i Tivadar Soros, pare del financer George Soros.

La celebració del 150è aniversari del naixement del doctor Zamenhof (1859-1917) va començar amb un simposi a la seu de la UNESCO al desembre del 2008, va culminar amb un Congrés Universal d'Esperanto a la seva ciutat natal, Białystok, i va finalitzar amb un simposi a Nova York amb l'assistència de diplomàtics davant les Nacions Unides.

La UEA manté relacions oficials amb la UNESCO, les Nacions Unides, UNICEF, el Consell d'Europa, l'Organització d'Estats Americans i l'Organització Internacional de Normalització (ISO). Ha estat presentada com a candidata al Premi Nobel de la Pau, entre altres pel Parlament polonès, el 2009. La Societat Mongola d'Esperanto s'ha convertit en l'associació nacional número 70 associada a la UEA. En una vintena de països africans funcionen associacions esperantistes nacionals.

Nombroses universitats inclouen l'esperanto en els seus cursos de lingüística^[16] i algunes l'ofereixen com a matèria separada. La Universitat de Poznan, a Polònia, atorga un títol d'interlingüística.

L'Anuari Bibliogràfic de l'Associació Nord-americana d'Idiomes Moderns registra més de 300 publicacions científiques sobre esperanto cada any. La biblioteca del Museu Internacional d'Esperanto a Viena (que forma part de la Biblioteca Nacional d'Àustria) té més de 35 000 exemplars en aquesta llengua. Altres grans biblioteques, amb més de 20 000 exemplars cadascuna, inclouen la Biblioteca Hodler, a les oficines centrals de la UEA a Rotterdam, la biblioteca de l'Associació Britànica d'Esperanto a Stoke-on-Trent, la col·lecció alemanya d'esperanto a Aalen i la biblioteca de l'Institut Japonès d'Esperanto a Tòquio.

Amb la popularització i expansió de les noves tecnologies, l'esperanto ha guanyat una nova força propulsora i gràcies a això es pot parlar d'una renaixença de l'idioma. A internet es poden trobar milers de pàgines web en esperanto, cursos, fòrums, sales de xat, blogs, grups de debat, vídeos, premsa, etc. Una dada significativa de com es troba la situació de l'esperanto és el nombre d'articles en aquesta llengua a Viquipèdia, la Viquipèdia en esperanto, més de 160 000 al març de 2012, amb índex de profunditat 16 i unes xifres superiors a les de moltes llengües ètniques. Al febrer de 2012, el traductor de Google va incorporar l'esperanto a la seva llista d'idiomes.^[28]

Així doncs, aprendre esperanto i posar-se en contacte amb altres parlants és avui més fàcil que mai. Es calcula que 10 000 persones el parlen fluidament, 100 000 de manera activa, i un milió n'entenen un gran percentatge de manera passiva.

Ús oficial i reconeixement d'organismes internacionals

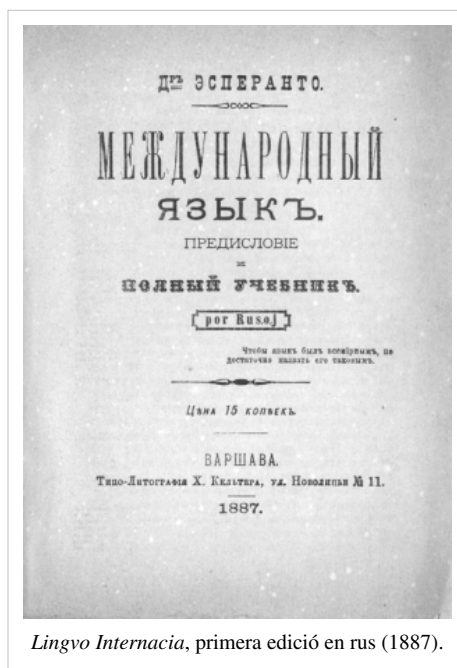
- Tot i que cap país reconegut no ha adoptat mai l'esperanto com a llengua oficial, al començament del segle XX va haver-hi plans per establir el primer estat esperantòfon a Moresnet Neutral.^{[29][30]} A més d'això, la República de l'Illa de les Roses, micronació construïda sobre una illa artificial a la Mar Adriàtica, va usar l'esperanto com a llengua oficial el 1968.
- El 1924, la Unió Nord-americana de Radioaficionats va adoptar l'esperanto com a llengua auxiliar internacional oficial, amb l'esperança que fos usat pels radioaficionats en les seves comunicacions internacionals. Tanmateix, el seu ús actual en la radiocomunicació és anecdòtic.
- L'esperanto és llengua de treball d'algunes organitzacions internacionals no lucratives. La més gran d'elles, l'Associació Anacional Mundial, té una relació consultiva oficial amb les Nacions Unides i la UNESCO. De la resta, la majoria són organitzacions específicament esperantistes.
- L'esperanto és la primera llengua d'ensenyament i d'administració de l'Acadèmia Internacional de les Ciències de San Marino (AIS).
- L'actual president dels Estats Units, Barack Obama, va ordenar traduir alguns vídeos de la seva campanya electoral a l'esperanto. Hi ha també una proposta al Parlament per ensenyar l'esperanto a les escoles nord-americanes, pel seu valor propedèutic a l'hora d'estudiar altres llengües, en un país on el bilingüisme no està gaire estès.
- El 1995, l'Església Catòlica va traduir el seu missal oficial a l'esperanto. També des de fa anys, els papes feliciten el Nadal i la Pasqua en esperanto, com a penúltima llengua abans del llatí durant la tradicional benedicció Urbi et orbi.
- Als Jocs Olímpics del 2008, celebrats a Pequín, l'esperanto era en el restringit grup de nou llengües oficials a través de les quals es van difondre les notícies sobre els jocs.
- Una quantitat relativament baixa d'escoles ensenya esperanto de manera oficial a la Xina, Hongria i Bulgària. No obstant això, fora de la Xina i Hongria, la majoria d'aquests acords són informals, sense patrocini oficial. El 2009, el Senat del Brasil va aprovar un projecte de llei perquè l'esperanto formi part, com a assignatura optativa, del pla d'estudis de les escoles públiques.^{[31][32][33]}
- La Universitat Eötvös Loránd de Budapest va tenir un Departament d'Interlingüística i Esperanto entre el 1966 i el 2004. Posteriorment es va traslladar a centres de formació professional. Hi ha exàmens oficials per a professors d'esperanto.
- Al febrer del 2010, vuit diputats britànics van proposar l'Associació Universal d'Esperanto (UEA) com a candidata al Premi Nobel de la Pau, fet que es considera molt encoratjador tenint en compte el país d'on prové. Ja al 2007, alguns diputats suïsos van proposar la UEA com a candidata al Premi Nobel de la Pau.
- A Itàlia, l'esperanto és present, juntament amb l'italià, el francès, l'anglès, l'eslovè i l'alemany, al menú de les màquines expenedores de tiquet d'accès a les guitxetes de l'Agència Tributària.

Característiques

Classificació genètica

Com que és una llengua construïda, l'esperanto no està genealògicament relacionat amb l'idioma de cap grup ètnic. Ha estat descrit com un "idioma el lèxic del qual és essencialment romànic, predominantment aglutinant des d'un punt de vista morfològic, fins al punt que té un caràcter una mica aïllant".^[34] La fonologia, la gramàtica, el vocabulari i la semàntica estan basats essencialment en llengües indoeuropees occidentals. El repertori fonèmic és eslau, i també molta de la semàntica, mentre que el vocabulari prové principalment de llengües romàniques, amb una contribució menor per part de les llengües germàniques i algunes paraules d'unes altres diverses llengües (el diccionari etimològic d'esperanto *Konciza Etimologia Vortaro*, d'André Cherpillod, fa referència a 110 llengües).^[35] L'escriptura és d'acord amb la fonètica (una lletra per cada so i un so per cada lletra) i la morfologia és extremadament regular i fàcil d'aprendre.^[36] Els aspectes pragmàtics i d'altres que no van ser definits en els documents originals de Zamenhof, van estar influenciats per les llengües natives dels primers parlants, principalment rus, polonès, alemany i francès.

Lingvo Internacia, primera edició en rus (1887).

Tipològicament, l'esperanto és un idioma preposicional i el seu ordre per defecte és subjecte-verb-objecte i adjectiu-substantiu, encara que tècnicament qualsevol ordre és possible gràcies als morfemes que assenyalen la funció gramatical de cada mot. Hom pot crear noves paraules mitjançant l'ús d'afixos.^[16]

Alfabet

L'esperanto s'escriu amb una versió modificada de l'alfabet llatí, que inclou 6 lletres amb un diacrític: ĉ, ĝ, ĥ, ĵ, ŝ i ŭ (és a dir, c, g, h, j, s amb circumflex, i u breu). L'alfabet no inclou les lletres q, w, x i y, que no es fan servir, excepte en expressions matemàtiques i noms estrangers no assimilats. Les 28 lletres de l'alfabet^[16] són:

Lletra	a	b	c	ĉ	d	e	f	g	ĝ	h	ĥ	i	j	ĵ	k	l	m	n	o	p	r	s	ŝ	t	u	ŭ	v	z
AFI	ä	b	t͡s	t͡ʃ	d	e	f	g	d͡ʒ	h	x	i	j	ʒ	k	l	m	n	o	p	r	s	ʃ	t	u	u̯	v	z

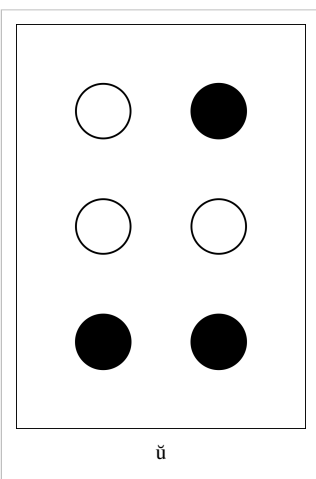
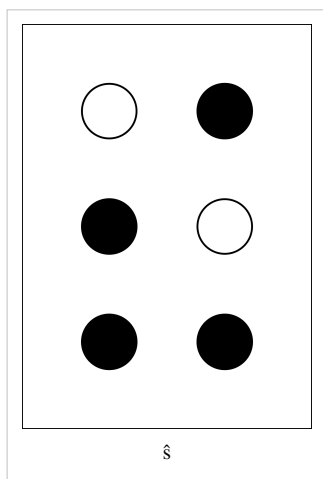
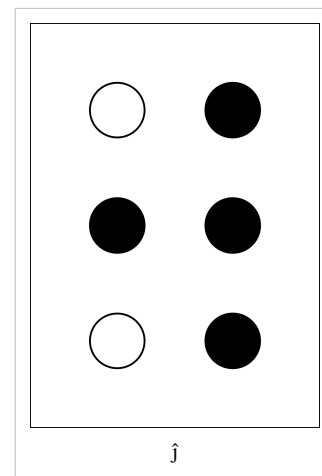
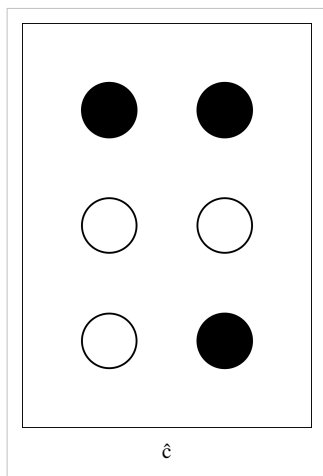
Hi ha dues convencions ortogràfiques compatibles amb ASCII, que substitueixen els dígrafs per a les lletres accentuades. Va ser Zamenhof qui, en els primers anys de la llengua, va recomanar l'ús de h després de les lletres c, g, h, j i s per formar ĉ, ĝ, ĥ, ĵ i ŝ. Aquesta convenció (convenció H), que apareix en el *Fundamento de Esperanto*, va ser adoptat en el I Congrés Universal d'Esperanto a Boulogne-sur-Mer.

La convenció X, amb x (cx, gx, hx, jx, sx, u), va creada posteriorment. Més adaptable que la H, evita situacions d'ambigüitat entre la h ortogràfica i la h substitutiva de diacrític. És molt usada avui, principalment en mitjans electrònics, d'ençà la popularització d'internet.

Al setembre del 2006, la secció de pronúncia de l'Acadèmia d'Esperanto va proposar una resolució sobre l'ús de les diferents convencions sota circumstàncies i necessitats especials: la substitució de les lletres accentuades per altres signes o combinació de signes, només quan sigui un mitjà tècnic que no reconegui reformes de l'ortografia de l'esperanto i quan no causi cap confusió, no s'ha de veure com contrària al *Fundamento*.

Transcripció en braille

Com per a totes les llengües que utilitzen lletres diacrítics, el braille disposa d'una transcripció adaptada a aquests caràcters.

Signuno

Signuno és una adaptació a l'esperanto de la llengua de signes internacional per a sords.

Fonologia

L'esperanto té 28 fonemes (5 vocals i 23 consonants). L'ortografia és perfectament fonològica: cada lletra o grup de lletres representa de manera invariable un únic fonema. Totes les lletres es pronuncien de manera similar al seu equivalent en minúscula a l'Alfabet Fonètic Internacional (AFI), amb l'excepció de c i les lletres accentuades, que es pronuncien de la manera següent:

Lletra	c	ĉ	ĝ	ĥ	ĵ	ŝ	ŭ
Pronúncia	[ts]	[tʃ]	[dʒ]	[x]	[ʒ]	[ʃ]	[w] (com ara aŭ, eŭ)

No hi ha to. Quan a l'accent d'intensitat, totes les paraules són planes,^[16] és a dir, s'accentuen en la penúltima síl·laba, excepte quan tenen només una vocal o la vocal final ha estat omesa (situació en la qual és tònica l'última síl·laba; en aquest cas és gràficament substituïda per un apòstrof; *kastelo* → *kastel'*), recurs estilístic usat en la poesia.

Consonants

La classificació de les consonants és la següent:

	Bilabial		Labio-dental		Alveolar		Post-alveolar		Palatal		Velar		Glotal	
Oclusiva	p	b			t	d					k	g		
Nasal		m				n								
Vibrant simple						r								
Fricativa			f	v	s	z	ʃ	ʒ			x		h	
Africada					ts		tʃ	ɟʒ						
Aproximant lateral						l								
Aproximant										j				

Vocals

El sistema vocàlic té cinc timbres (a, e, i, o, u, que corresponen als mateixos valors en català de a, e, i, o, u). No fa distinció en la longitud de les vocals i tampoc no hi ha vocals nasalitzades. Hi ha sis diftongs decreixents: *uj, oj, ej, aj, aŭ, eŭ* (/ui, oi, ei, ai, au, /eu).

Tolera un alt grau de variació. Per exemple, /e/ va des de [e] (é catalana) fins a [ɛ] (è catalana). Aquestes diferències gairebé sempre depenen de l'idioma matern dels parlants. Hom pot usar una oclusiva glotal sorda entre vocals adjacents en algunes oracions, especialment si les vocals són les mateixes, com a *heroo* (heroi) i *praavo* (besavi).

	Frontal	Posterior
Tancada	i	u
Mitjana	e	o
Oberta	a	

Gramàtica

Els mots en esperanto es deriven mitjançant l'aglutinació de prefixos, arrels i sufixos. Aquest procés és bastant regular, de manera que es poden crear paraules mentre es parla i aconseguir la perfecta comprensió de l'interlocutor. Les paraules compostes es formen seguint l'ordre *modificador al principi - arrel al final*.

Els substantius plurals de l'oració es marquen amb els seus propis sufixos: tots els substantius comuns s'acaben en -o, tots els adjectius s'acaben en -a, tots els adverbis derivats s'acaben en -e i tots els verbs s'acaben en un dels sis sufixos de temps i mode verbals, com la terminació -as del present d'indicatiu. Els substantius plurals s'acaben en -oj (pronunciat oi), mentre que l'objecte directe (acusatiu) s'acaba en -on i l'objecte directe plural acaba en -ojn (pronunciat com a "boina"). Els adjectius són concordants al seu substantiu; les terminacions respectives són -aj (pronunciat ai) per al plural, -an per l'objecte i -ajn per l'objecte directe plural (pronunciat com en "dolçaina").

Substantiu	Subjecte	Objecte	Adjectiu	Sublecte	Objecte
Singular	-o	-on	Singular	-a	-an
Plural	-oj	-ojn	Plural	-aj	-ajn

Acusatiu

L'acusatiu té la funció essencial de marcar el complement d'objecte directe (*Ili konstruas grandan domon*), però indica també canvi de lloc, de posició o d'estat (*Mi iras Parizon; ŝanĝi akvon en glacieron*). Una particularitat de l'esperanto és que, en aquest ús, l'acusatiu es pot afegir igualment a l'adverbi (*Mi iras tien*). Finalment, l'acusatiu té igualment una funció comodí: igual com la preposició *je*, s'usa en cas de dubte o per reemplaçar una preposició, i llavors marca simplement la dependència sintàctica (*tiu tablo estas longa je du metroj; tiu tablo estas du metrojn longa; oni pendigis lin kun la kapo malsupren*). Les altres funcions sintàctiques s'indiquen per preposicions.

Verbs

Els verbs es caracteritzen per una sèrie de marques que formen una conjunció barrejada de valors temporals i modals:

Temps verbal	Sufix	Mode verbal	Sufix
Present	-as (kantas)	Infinitiu	-i (kanti)
Passat	-is (kantis)	Volitiu	-u (kantu)
Futur	-os (kantos)	Condicional	-us (kantus)

Aquestes terminacions permeten expressar qualsevol concepte sota la forma d'un verb: *muziko* (música)→ *li muzikas* (fa música), *ĝoja* (alegre)→ *ĝoji* (estar alegre). Aquesta possibilitat se sol explotar per formar verbs d'estat a partir d'adjectius: "ella és bonica" es pot dir tant amb *ŝi belas* com amb *ŝi estas bela*.

El condicional és el mode del fictici, de l'irreal; tant s'usa com a preposició principal que com a proposició subordinada (*Mi povus, se mi volus*: Podria si volgués). L'eventualitat la dóna més aviat el futur (*Morgaŭ eble pluvos*: Demà potser plourà / Demà pot ser que plogui).

El volitiu és el mode de l'expressió de la voluntat; correspon a l'imperatiu en català (*Atendu!*, Escolta! / Escolteu!) i a certs usos del subjunctiu quan expressa un desig, un anhel, una voluntat o una exigència (*Li venu*: Que vingui; *Kien ni iru?*: On hem d'anar?; *Mi proponas, ke ni laboru kune*: Proposo que treballem junts).

El sistema verbal comporta igualment una sèrie de participis presents, passats i futurs, marcats respectivament per *-ant-*, *-int-* i *-ont-* per a la veu activa i *-at-*, *-it-* i *-ot-* per a la veu passiva. Es poden combinar l'auxiliar *esti* per formar temps compostos que expressin l'aspecte progressiu amb els participis presents, el passat immediat amb els participis passats o el futur immediat amb els participis futurs. En la pràctica, l'ús d'aquests temps compostos és bastant restringit, sobretot l'actiu, essent preferent l'ús d'adverbis temporals. L'esperanto no practica la concordança dels temps: *Mi ne sciis, ke li venos*; No sabia que vindria.

La transitivitat dels verbs esperantos està generalment fixada i no és possible deduir regularment si un verb format per un simple afegit de marques de conjugació a un radical és o no és un transitiu. En canvi, dos afixos permeten modificar la valència: *-ig-* indica que hom provoca una acció i transforma un verb intransitiu en transitiu (causatiu), mentre que *-iĝ-* indica un canvi intern i transforma un verb transitiu en intransitiu (decausatiu). Exemples:

- *turni* (girar) (una cosa): *turnigi* (fer girar), *turniĝi* (girar-se, fer una o algunes voltes)
- *sidi* (seure): *sidigi* (fer seure), *sidiĝi*, (asseure's)
- *blanki* (ser o estar blanc): *blankigi* (fer blanc, emblanquir), *blankiĝi* (fer-se blanc, emblanquir-se)

Sintaxi de l'oració

L'ordre de les paraules és completament lliure: els adjectius poden anar abans o després dels substantius, i els subjectes, verbs i objectes (marcats amb el sufix -n) poden col·locar-se en qualsevol ordre (SOV, VSO, OSV, etc.). Tanmateix, l'article, els demostratius i les preposicions sempre van abans del substantiu. De manera similar, el negatiu ne (no) i les conjuncions com kaj (i) i ke (que) han de precedir la frase o clàusula que introdueixen. En clàusules copulatives (A=B), l'ordre de les paraules és tan important com en català: *leono estas besto* (un lleó és un animal) i *besto estas leono* (un animal és un lleó).

Correlatius

En esperanto, els correlatius són una sèrie de mots especials que expressen una idea senzilla (alguns, aquell, aquest, tots...) a través de paraules compostes per dues partícules. Aquestes partícules es combinen per formar una idea sòlida en forma de paraula, de manera totalment regular. Aquest mètode de generar correlatius compostos de partícules es basa, de lluny, en el rus. Els correlatius tenen llur pròpia gramàtica, ja que tenen les seves pròpies terminacions i regles, les quals s'integren de manera totalment regular en les regles aplicables a paraules amb lexema.

''

fi → inici ↓	A <i>qualitat</i>	AL <i>causa</i>	AM <i>temps</i>	E <i>lloc</i>	EL <i>mode</i>	ES <i>pertinença</i>	O <i>objecte</i>	OM <i>quantitat</i>	U <i>persona</i>
ĈI <i>tot</i>	Ĉia <i>de tota mena</i>	Ĉial <i>per tots els motius</i>	Ĉiam <i>sempre</i>	Ĉie <i>a tot arreu</i>	Ĉiel <i>de totes maneres</i>	Ĉies <i>de tothom, de tots, de totes</i>	Ĉio <i>tot, tota cosa</i>	Ĉiom <i>tot (adv. quant)</i>	Ĉiu <i>tot, cada</i>
I <i>algun</i>	Ia <i>alguna mena de</i>	Ial <i>per alguna causa, motiu</i>	Iam <i>(alg)un dia, (alg)una vegada</i>	Ie <i>en algun lloc</i>	Iel <i>d'alguna manera</i>	Ies <i>d'algú</i>	Io <i>alguna cosa, quelcom, res</i>	Iom <i>una mica, un poc</i>	Iu <i>algú, un</i>
KI <i>quin</i>	Kia <i>quina mena de</i>	Kial <i>per què</i>	Kiam <i>quan</i>	Kie <i>on</i>	Kiel <i>com</i>	Kies <i>de qui</i>	Kio <i>què</i>	Kiom <i>quant</i>	Kiu <i>qui(n)</i>
NENI <i>cap</i>	Nenia <i>de cap mena, classe, tipus</i>	Nenial <i>per cap raó, causa</i>	Neniam <i>mai</i>	Nenie <i>enlloc</i>	Neniel <i>de cap manera</i>	Nenies <i>de ningú</i>	Nenio <i>res, no res</i>	Neniom <i>gens</i>	Neniu <i>ningú</i>
TI <i>aquell</i>	Tia <i>tal (de tal mena)</i>	Tial <i>per això</i>	Tiam <i>llavors</i>	Tie <i>allà, ací</i>	Tiel <i>així, d'aquesta manera, tan</i>	Ties <i>d'aquell(s, -es), llur(s)</i>	Tio <i>això, allò</i>	Tiom <i>tan(t)</i>	Tiu <i>aquell(a)</i>

Les terminacions dels correlatius no sempre concorden amb les terminacions d'arrel. És important aclarir que els correlatius que s'acaben amb **-u** expressen persones, però també es fan servir per expressar coses específiques. No és el mateix dir *tot* (ĉio) que dir *todos* (ĉiu). Els que s'acaben amb **-u** són substantius quan es fan servir sols, i adjectius quan acompanyen un substantiu. Per exemple, a la frase *ĉiuj diris...* (*Tots van dir...*) la paraula *ĉiu* es fa servir com a substantiu, però a *ĉiuj homoj diris...* (*totes les persones van dir...*) la mateixa paraula es fa servir com a adjectiu que descriu la paraula *homo* (persona). Els que s'acaben amb **-o** sempre són substantius. Els que s'acaben amb **-a** són sempre adjectius comuns, mentre que els que s'acaben amb **-es** són adjectius possessius. Els que s'acaben amb **-am**, **-om**, **-el**, **-al** són adverbis de temps, quantitat, mode i raó respectivament.

L'esperanto fa servir dues partícules que modifiquen els correlatius: **ĉi**, que expressa proximitat, i **ajn**, que expressa indiferència. Ambdues poden estar al principi o al final del correlatiu -o de vegades mot normal- que modifiquin.

- tie (allà) → tie ĉi (aquí)
- tiam (llavors, en aquell temps) → ĉi tiam (ara, en aquest temps)
- tiu (aquell) → ĉi tiu (aquest)

- *ĉio* (tot) → *ĉi ĉio* (tot això)
- *iu* (cap, algun) → *iu ajn* (qualsevol)
- *io* (cap cosa) → *ajn io* (qualsevol cosa)

Lèxic

El vocabulari de l'esperanto està extret de molts idiomes i adaptat a les normes de la llengua. La major part procedeix del llatí, directament o per mitjà de les llengües romàniques (principalment el francès, l'italià i el castellà), i d'una manera menys freqüent de llengües germàniques (alemany i anglès), eslaves (rus i polonès), del grec antic i de vegades de l'hebreu.

El vocabulari original de l'esperanto va ser definit en el llibre *Lingvo Internacia*, publicat per Zamenhof el 1887. Es tracta d'una compilació de 900 arrels, que es poden expandir en desenes de milers de paraules mitjançant afixos i composició. El 1894, Zamenhof va publicar el primer diccionari d'esperanto, *Universala Vortaro*, amb una quantitat superior d'arrels. Les mateixes regles de la llengua permeten la introducció de noves arrels d'acord amb la necessitat, i només es recomana que sigui fet a partir de les formes més internacionals.

D'aleshores ençà, moltes paraules han estat "manllevades", bàsicament, de llengües de l'Europa occidental. No totes les noves paraules proposades entren en l'ús generalitzat, però moltes sí, especialment termes tècnics i científics. Termes per a l'ús quotidià, al seu torn, són fets generalment a partir d'unes altres arrels -per exemple *komputilo* (ordinador, computadora) a partir de *komputi* (computar) amb l'ús de l'afix *il* (que indica eines). Hi ha debats freqüents entre esperantòfons sobre la justificabilitat de la introducció d'una paraula en particular i sobre les possibilitats d'aconseguir el sentit pretès a través de la construcció de paraules amb elements que ja existeixen.

Exemples etimològics

• Del llatí i les llengües romàniques:

- **del llatí:** *abio, sed, tamen, okulo, akvo* (avet, però, tanmateix, ull, aigua)
- **del francès:** *dimanĉo, fermi, ĉe, frapi, ĉevalo, butiko* (diumenge, tancar, en, colpejar, cavall, botiga)
- **de l'italià:** *ĉielo, fari, voĉo* (cel, fer, veu)
- **de diverses:** *facila, fero, tra, verda* (fàcil, ferro, a través, verd)

• De les llengües germàniques:

- **de l'alemany:** *baldaŭ, bedaŭri, haŭto, jaro, nur* (aviat, lamentar, pell, any, només)
- **de l'anglès:** *birdo, mitingo, spite, suno, teamo* (ocell, reunió, a despit de, sol, equip)
- **de diverses:** *bildo, fiŝo, fremda, grundo, halti, hasti, hundo, ofta, somero, ŝipo, vintro* (imatge, peix, estranger, terra (sòl), aturar, apressar, gos, freqüent, estiu, vaixell, hivern)

• De les llengües eslaves:

- **del polonès:** *celo, ĉu, krado, luti, moŝto* (objectiu, potser, reixa, soldar, altesa)
- **del rus:** *barakti, serpo, vosto* (forcejar, falçó, cua)
- **de diverses:** *klopodi, krom, prava* (procurar, a més de, encertat)

• D'altres llengües indoeuropees:

- **del grec:** *hepato, kaj, biologio, politiko* (fetge, i, biologia, política)
- **del lituà:** *du, ju, tuj* (dos, com més, immediatament)
- **del sànscrit:** *budho, nirvano* (buda, nirvana)

• De les llengües uralianes:

- **de llengües sami:** *samea, boaco, jojko*
- **del finès:** *lirli, saŭno* (murmurar, sauna)
- **de l'hongarès:** *cinci, ĉako, ĉardo, ĉardaŝo, ĉuro*

- **De les llengües semítiques:**
  - **de l'hebreu:** *kabalo* (càbala)
  - **de l'àrab:** *kadio, kaido* (cadí, caid)
- **D'altres idiomes:**
  - **del japonès:** *cunamo, haŝio, hajko, utao, zeno*

Exemples de text

- Article 1 de la Declaració de Drets Humans:

Ĉiuj homoj estas denaske liberaj kaj egalaj laŭ digno kaj rajtoj. Ili posedas racion kaj konsciencan, kaj devus konduki unu al alia en spirito de frateco.

- Parenostre:

Patro nia, kiu estas en la ĉielo,
 sankta estu Via nomo,
 venu reĝeco Via,
 estu volo Via,
 kiel en la ĉielo, tiel ankaŭ sur la tero.
 Panon nian ĉiutagan donu al ni hodiaŭ
 kaj pardonu al ni ŝuldojn niajn
 kiel ni ankaŭ pardonas al niaj ŝuldantoj;
 ne konduku nin en tenton,
 sed liberigu nin de la malvera,
 ĉar Via estas la regado, la forto kaj la gloro eterne.
 Amen!

Frases d'ús corrent

Heus aquí algunes frases útils en esperanto, amb transcripció AFI:

- Hola: **Saluton** /sa.'lu.ton/
- Que parles esperanto?: **Ĉu vi parolas Esperanton?** /'tʃu vi pa.'ro.las es.pe.'ran.ton/
- Com estàs?: **Kiel vi fartas?** /'ki.el vi 'far.tas/
- Com et dius?: **Kiel vi nomiĝas?** /'ki.el vi no.'mi.ɔʒas/
- Em dic...: **Mi nomiĝas...** /mi no.'mi.ɔʒas.../
- Què és això?: **Kio estas tio?** /'ki.o 'es.tas 'ti.o/
- Això és...: **Tio estas...** /'ti.o 'es.tas/
- M'agrada aquest: **Mi ŝatas tiun ĉi** /mi 'ʃat.as 'ti.un 'tʃi/ o **Ĉi tiu plaĉas al mi** /tʃi 'ti.u 'pla.ʃas al 'mi/
- Pren: **Jen** /jen/
- Està bé: **Bone** /'bo.ne/
- Si us plau: **Bonvolu** /bon.'vo.lu/
- Gràcies: **Dankon** /'dan.kon/
- De res: **Ne dankinde** /'ne dan.'kin.de/
- Una cervesa, si us plau: **Unu bieron, mi petas** /'u.nu bi.'e.ron mi 'pe.tas/
- Quant?: **Kiom?** /'ki.om/
- A la vostra salut! (brindis): **Je via sano** /je 'vi.a 'sa.no/
- Salut! (si hom esternuda): **Sanon!** /'sa.non/
- No t'entenc: **Mi ne komprenas vin** [mi 'ne kom.'pre.nas vin/
- És un dia bonic: **Estas bela tago** /'es.tas 'be.la 'ta.go/

- T'estimo: **Mi amas vin** /mi 'am.as vin/
- Bon dia: **Bonan matenon** /'bo.nan ma.'te.non/
- Bon vespre: **Bonan vesperon** /'bo.nan ves.'pe.ron/
- Bona nit: **Bonan nokton** /'bo.nan 'nok.ton/
- A reveure: **Ĝis revido** /'dʒis re.'vid.o//Ĝis ! /'dʒis/
- Adéu: **Adiaŭ** a'di.aw/
- Pau: **Pacon** 'pa.tson/

Evolució de la llengua

D'ençà l'inici de l'esperanto van sorgir algunes propostes de reforma de l'idioma, algunes del mateix Zamenhof. Tanmateix, la comunitat esperantòfona ha estat sempre molt reticent a les reformes. Així, del 1887 fins avui, l'esperanto ha evolucionat sense canvis radicals, de manera que la llengua que es parla ara per ara és molt pròxima a la que es parlava a l'inici.^[37] Aquests canvis (de vegades amb prou feines remarcables, de vegades agrament disputats) abracen (a banda del creixement general de vocabulari), entre d'altres, les següents tendències:

- Preferència per la formació curta d'algunes paraules, com ara *spontana* en lloc de *spontanea*.
- Arcaïtzació de mots (ex.: *pafilego*) i ús paral·lel d'uns altres (ex.: *kanono*).
- Enriquiment en matisos del vocabulari, per exemple a *bleki* (produir sons els animals) es va afegir una llista de verbs per espècies concretes.
- Evolució de diferències semàntiques de formes paral·leles; ex.: *plaĝo*: franja de costa per prendre el bany i el sol, més a sovint transformada pels homes per aquest objectiu; *strando*: franja de costa més original, natural i "salvatge".
- Ús de *k* (en alguns casos *h*) en lloc de la més antiga *ĥ*, principalment després de la *r*.
- Ús de *-io* en lloc de *-ujo* en els noms de països.
- Adverbialització més freqüent; ex.: *lastatempo* en lloc de *en la lasta tempo*, *aviadile* en lloc de *per aviadilo*, *haste* i *laste* en lloc de *hastante* i *kiel la lasta*.
- Evitació de formacions complexes de paraules.
- Ús d'afixos com a mots amb el mateix significat; ex.: *ega*, *eta*, *emo*, *malo*, *iĝi*, *estro*, *estraro*, *ilo*, *ilaro*, *ejo*, *ismo*.

Al començament, l'idioma constava d'unes 1000 arrels, a partir de les quals era possible formar 10 000 o 12 000 paraules. Avui dia els diccionaris d'esperanto solen contenir entre 15 000 i 20 000 arrels, a partir de les quals poden formar-se centenars de milers de paraules, i l'idioma continua evolucionant.

L'Acadèmia d'Esperanto controla les tendències actuals. Tanmateix, com que l'esperanto ha esdevingut una llengua viva, els canvis són com intervenir en el desenvolupament de les llengües ètniques.

L'esperanto en l'educació

Una quantitat relativament baixa d'escoles ensenya esperanto de manera oficial a la Xina, Hongria i Bulgària. La majoria dels esperantoparlants continua aprenent l'idioma de manera autodidàctica o a través de cursos per correspondència. Molts cursos d'esperanto, que inicialment s'impartien per correspondència convencional, van ser adaptats al correu electrònic i impartits per grups de professors voluntaris. Mes recentment, llocs web d'ensenyament com *Lernu!* s'han fet populars. Diversos pedagogs estimen que es pot aprendre esperanto en un període equivalent a una quarta part, fins a una vintena part, del temps que cal per aprendre altres llengües.^[38] Alguns argumenten, però, que això s'aplica només a parlants nadius d'idiomes occidentals.^[39]

Claude Piron, un psicòleg de la Universitat de Ginebra i traductor de xinès-anglès-rus-castella-francès de Nacions Unides, assegura que és més fàcil pensar clarament en esperanto que en molts idiomes nacionals (vegeu Hipòtesi de Sapir-Whorf per més detalls sobre aquesta teoria), perquè "l'esperanto recolza exclusivament en els reflexos innats [i] es diferencia dels altres idiomes pel fet que sempre es pot confiar en la tendència natural de generalitzar patrons.

[...] La mateixa llei neuropsicològica [-denominada per] Jean Piaget *assimilació generalitzadora*- s'aplica tant en la formació de paraules com en la gramàtica".^[7]

Diversos experiments han demostrat que estudiar esperanto abans d'estudiar un altre idioma estranger agilitza i fa més fàcil l'aprenentatge de l'altre idioma. Això probablement es deu a que l'aprenentatge d'idiomes estrangers es fa menys difícil essent ja bilingüe. A més a més, l'ús d'un idioma auxiliar, gramaticalment simple i culturalment flexible, disminueix el xoc que implica aprendre un primer idioma estranger. En un estudi,^[40] un grup d'estudiants europeus d'ensenyament secundari que van estudiar esperanto durant un any i després francès durant tres anys, van demostrar que tenien un millor coneixement del francès que el grup de control que va estudiar francès durant quatre anys. S'han obtingut resultats similars quan el segon idioma va ser el japonès o quan el curs es va reduir a dos anys, dels quals sis mesos es van dedicar a aprendre esperanto.

Per a més detalls sobre estudis d'aquest tipus, vegeu Valor propedèutic de l'esperanto.

Acreditació

La UEA, en col·laboració amb el Centre d'Aprenentatge Avançat d'Idiomes de la Universitat Eötvös Loránd (ELTE ITK^[41] per les seves sigles en hongarès) de Budapest, ha elaborat exàmens que certifiquen els nivells B1, B2 i C1, segons el marc comú europeu de referència per a les llengües.^{[42][43][44]}

L'ELTE ITK és membre de l'Associació d'Examinadors Europeus d'Idiomes (ALTE^[45] per les seves sigles en anglès)^[46] i ja realitzava exàmens bilingües hongarès-esperanto abans de la normalització per certificar els nivells del marc comú europeu de referència per a les llengües, ja que a Hongria l'esperanto és inclòs i tractat com qualsevol altre idioma estranger en el sistema educatiu universitari. Els exàmens es poden realitzar en qualsevol país i l'ELTE ITK lliura un diploma acreditatiu, encara que adverteix que els exàmens aprovats fora d'Hongria no tindran el mateix valor legal dintre de la universitat estatal.^[44]

Aquest nou sistema d'examen monolingüe va ser presentat a finals del 2008 i els exàmens es realitzen des del 2009.^{[42][43][44]} Des de l'any 2009 s'aprofiten les grans trobades internacionals de parlants d'esperanto per organitzar exàmens, si hi ha un grup d'almenys uno dels tres nivells.

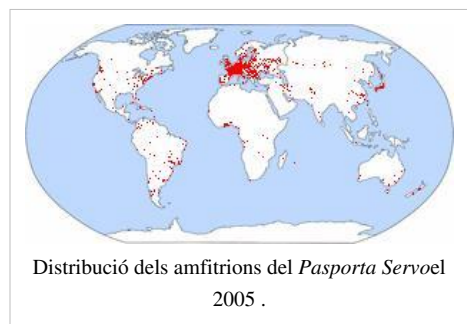
Comunitat esperantòfona

Geografia i demografia

Els parlants d'esperanto són més nombrosos a Europa i l'Àsia que a Amèrica, l'Àfrica i Oceania. Són més nombrosos en àrees urbanes que rurals.^[47] L'esperanto està particularment estès a l'Estat francès i Alemanya, a Europa Occidental; a Hongria i Lituània, a Europa Oriental. A la Xina, Corea, el Japó i l'Iran a l'Àsia; a l'Argentina, el Brasil, Cuba i Mèxic, a Amèrica; i a Madagascar i Togo a l'Àfrica.

Nombre de parlants

Sidney S. Culbert, un professor de psicologia jubilat de la Universitat de Washington i esperantista veterà, va fer un càlcul aproximatiu del nombre d'esperantoparlants. Culbert va rastrejar i valorar esperantòfons en àrees de mostra a desenes de països durant més de vint anys i el 1988 va concloure que entre un i dos milions de persones en el món parlen esperanto a nivell 3 de l'escala ILR, competència lingüística per al treball professional (capaç de comunicar moderadament idees completes sense vacil·lació i de seguir discursos, transmissions de ràdio, etc.).^[48] El càlcul de Culbert no es va fer només per l'esperanto; s'incloua en una llista de càlculs aproximatius de totes les llengües amb més d'un milió de parlants. L'explicació més detallada dels mètodes de Culbert s'expliquen en una carta del 1989 a David Wolf.^[49] Pel fet que Culbert mai no va publicar els resultats

detallats per països i regions concretes, és difícil d'avaluar la precisió dels resultats.

La xifra de 2.000.000 apareix a *Ethnologue*.^[50] Si aquesta xifra és correcta, aproximadament un 0.03 % de la població mundial sap parlar l'idioma. Això està molt per sota de les expectatives de Zamenhof que es convertís en un idioma universal, però representa un nivell de popularitat no assolit mai per cap altre idioma construït.

Marcus Sikosek (ara Ziko van Dijk) ha posat en dubte la xifra d'1,6 milions, que considera exagerada. Sikosek estima que àdhuc si els parlants estiguessin distribuïts de manera uniforme, hom podria afirmar que amb un milió de parlants a escala mundial, a la ciutat alemanya de Colònia hi devien haver, si més no, 180 persones amb un alt nivell de fluïdesa. Tanmateix, Sikosek troba només 30 parlants d'aquestes característiques a la ciutat i de manera similar va trobar xifres més baixes que les esperades en llocs que suposadament devien tenir una concentració d'esperantistes més elevada que la mitjana. També remarca que hi ha un total de 20 000 membres en diverses associacions d'esperanto (altres estimacions són més altes). Tot i que, sens dubte, hi ha esperantistes que no són membres de cap associació, Sikosek considera improbable el fet que hi hagi 15 vegades més parlants que els que hi ha inscrits en alguna organització. Hi ha uns altres que pensen que aquesta proporció entre membres del moviment esperantista i parlants de l'idioma no és improbable.^[47]

El lingüista finlandès Jouko Lindstedt, un expert en parlants nadius d'esperanto, va presentar l'esquema següent, que mostra la proporció de les habilitats lingüístiques de la comunitat esperantista:

- 1000 són parlants nadius d'esperanto.
- 10.000 el parlen fluidament.
- 100.000 poden parlar-lo activament.
- 1.000.000 entenen un gran percentatge de manera passiva.
- 10.000.000 l'han estudiat en algun moment.

Sense un sondeig detallat o qualsevol altre cens de dades és impossible establir-ne el nombre de parlants amb certesa. Segons el web de la UEA, sobre la base del nombre de llibres de text venuts i la membresia de les societats locals, la xifra de persones amb algun coneixement de la llengua se situa en centenars de milers i possiblement milions de parlants.

La majoria de parlants aprenen l'esperanto de manera autodidàctica, mitjançant mètodes d'autoaprenentatge,^[51] gramàtiques i diccionaris. Moltes persones segueixen cursos a través d'internet i algunes assisteixen a cursos presencials.

Parlants nadius

Ethnologue també assenyala que hi ha entre 200 i 2000 parlants nadius d'esperanto, que han après l'idioma per haver nascut en una família amb pares que el parlen. Això sol passar en famílies compostes per pare i mare sense cap llengua comuna a part de l'esperanto, que es van conèixer gràcies a l'esperanto, o de vegades també en famílies de devots esperantistes.

Segons l'anuari de la UEA de 1966, el primer parlant natiu d'esperanto va ser Emilia Gastón, de l'Estat espanyol, nascuda el 2 de juny del 1904. A l'anuari del 1961 es va publicar una llista de parlants nadius del món. Hi van aparèixer 58 noms.

Entre els parlants nadius d'esperanto més famosos hi ha el premi nobel Daniel Bovet o les germanes jugadores d'escacs Zsuzsa, Zsófia i Judit Polgár. També va ser famós Petr Ginz, un jove víctima de l'Holocaust nazi. El seu dibuix de la Terra vista des de la Lluna es va convertir en un símbol internacional de l'Holocaust. La seva figura s'ha fet molt famosa i s'ha usat en segells i cartells. El 2005 es va batejar l'asteroide 50413 amb el seu nom.

Trobades internacionals

Cada any hi ha nombroses trobades internacionals en les quals l'esperanto és la llengua d'intercanvi. Les més conegudes són:

- Congrés Mundial d'Esperanto, organitzat cada any per la UEA.
- Congrés de SAT, el congrés anual de l'Associació Anacional Mundial.
- Congrés Internacional del Jovent, el congrés anual mundial dels joves esperantistes.
- Internacia Infana Kongreseto, la trobada anual mundial dels infants esperantòfons.

A aquestes trobades organitzades a escala mundial, s'afegeixen les trobades organitzades a escala regional, com el Festival Internacional, la Trobada de Cap d'Any o la Setmana Europea dels Joves.

Activisme esperantista

L'esperanto és mantingut per una xarxa d'activistes agrupats en diferents associacions. A escala internacional, aquesta xarxa està integrada en l'Associació Mundial d'Esperanto, coneguda per l'acrònim UEA (*Universala Esperanto-Asocio*).^[16] La UEA integra una xarxa d'associacions nacionals i temàtiques de tot tipus.

El conjunt d'activistes a favor de l'esperanto sol anomenar-se "moviment esperantista". Tanmateix, aquest nom és enganyós en la mesura que els esperantòfons no constitueixen un conjunt homogeni. De fet, les motivacions, les aspiracions i les idees dels esperantòfons reflecteixen la diversitat d'opinions presents en el món. Cal assenyalar també que només una minoria d'esperantòfons són membres d'associacions d'esperanto.

En general, la major part de l'activisme consisteix a fomentar l'aprenentatge de l'esperanto i el seu ús en la comunicació internacional. La defensa d'aquest objectiu recolza en diferents estudis i informes que mostren els avantatges de l'esperanto per a aquest ús:

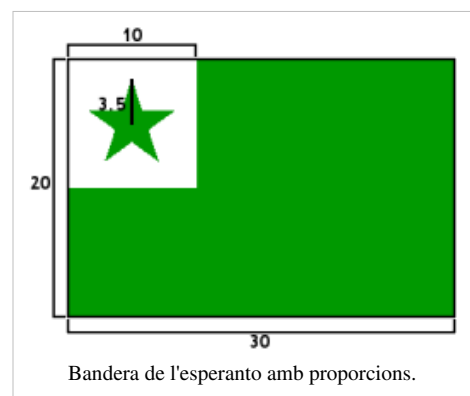
- Igualtat en el camp de la comunicació internacional, ja que no hi ha els avantatges que poden tenir els parlants d'una llengua nacional a l'hora d'utilitzar-la o imposar-la.
- Major facilitat d'aprenentatge, en comparació amb les altres llengües.
- Avantatges econòmics, en comparació amb altres alternatives, com l'ús de l'anglès, com demostra l'informe Grin.

Un exemple dels objectius de l'activisme esperantista el representa el partit polític Europa Democràcia Esperanto, que fomenta l'ús de l'esperanto com a llengua auxiliar comuna i igualitària a Europa.

Simbologia

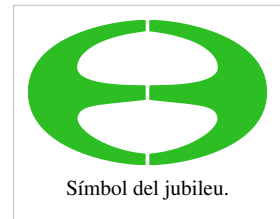
El 1893, C. Rjabinis i P. Deullin van dissenyar i manufacturar una insígnia perquè els esperantistes es poguessin identificar els uns als altres. El dibuix era un fermall circular sobre fons blanc i una estrella verda de cinc puntes. El significat del dibuix era l'esperança d'unir els cinc continents per una llengua comuna.

La bandera de l'esperanto més antiga, i la més usada avui dia, es caracteritza per una estrella verda de cinc puntes en un cantó blanc sobre superfície verda. Va ser proposada a Zamenhof per l'irlandès Richard Geoghegan, autor del primer llibre de text d'esperanto per angloparlants, el 1887. El 1905, delegats de la primera conferència d'esperantistes a Boulogne-sur-Mer, van aprovar de manera unànime aquesta versió, que avui dia es presenta també en una variant que superposa una E sobre l'estrella verda.

Alguns esperantistes, en els seus viatges, porten enganxada a la solapa o en cap altre lloc una insígnia amb una estrella verda per fer saber que parlen esperanto, però aquest costum estava més estès abans.

El 1987 es va escollir un altre símbol en un concurs organitzat per la UEA en ocasió de l'avinentsa del centenari de la llengua (1987). L'anomenat *jubilea simbolo* (símbol del jubileu) ha atret les crítiques de molts esperantistes, que l'anomenen "meló" a causa de la seva forma elíptica. Les dues meitats laterals representen la lletra llatina E (d'esperanto) i la lletra ciríl·lica Э, que simbolitza la unió d'Orient i Occident. És usat encara, tot i que amb menys freqüència que el símbol tradicional de la *verda stelo*.

Símbol del jubileu.

Cultura esperantòfona

L'esperanto no ve d'una cultura específica, però n'ha creat una. La cultura esperantista és el conjunt d'elements culturals creats per la comunitat esperantista per accedir a una cultura internacional.

Els detractors de l'esperanto de vegades el critiquen tot dient que és un idioma "sense cultura". Els defensors, com el professor Humphrey Tonkin, de la Universitat de Hartford, fan observar que l'esperanto és "culturalment neutral pel seu disseny, ja que estava destinat a ser un facilitador entre les cultures, a no ser el portador de tota una cultura nacional". L'autor escocès William Auld ha escrit extensament sobre el tema, argumentant que l'esperanto és "l'expressió d'una cultura comuna de la humanitat, no compromesa per les fronteres nacionals. Per tant, es considera una cultura en si mateixa".^[52]

Cada any, entre 1500 i 3000 parlants d'esperanto s'apleguen en el Congrés Mundial d'Esperanto.^[53] L'Eüropa Esperanto-Unio agrupa les associacions esperantistes dels estats membres de la Unió Europea i organitza congressos cada dos anys. El més recent va ser a Rotterdam (Països Baixos), del 19 al 26 de juliol del 2008, el qual va comptar amb 1845 participants.

Molts parlants fan servir la llengua per viatjar de franc arreu del món utilitzant el *Pasporta Servo*, un servei d'hospedatge gratuït per als parlants d'esperanto. D'altres se senten atrets per la idea de tenir amics per correspondència en molts països d'arreu del món usant serveis com ara l'Esperanta Koresponda Servo.

Alguns aspectes comuns de tots els esperantistes poden definir la seva cultura. Els esperantistes parlen en esperanto i sobre esperanto, usant termes, girs, sarcasmes i un seguit d'expressions pròpies del medi esperantista. Relativament esteses entre els esperantistes, hi ha també algunes tradicions, com ara la Diada de Zamenhof -celebrada el 15 de desembre-, que alguns prefereixen anomenar Dia del Llibre en Esperanto, considerat també el Dia de la Cultura Esperantista.

Literatura

L'esperanto és l'única llengua construïda que té una cultura pròpia prou desenvolupada i que ha creat una literatura d'interès, formada tant per obres originals com traduïdes. La fecunda tradició literària en esperanto ha estat reconeguda pel PEN Club Internacional, que va acceptar una secció d'esperanto en el seu LX congrés universal a setembre del 1993. Hi ha una Acadèmia Literària d'Esperanto, per estimular la producció literària en aquest idioma.

Els primers intents d'una literatura original els va fer el mateix Zamenhof. El primer llibre on s'oferien els fonaments de l'idioma, publicat el 26 de juliol del 1887, ja incloïa dos poemes originals, *Mia penso* i *Ho, mia kor'*, i algunes traduccions. Zamenhof va continuar publicant obres, tant traduïdes com originals, com una manera conscient de demostrar i desenvolupar les potencialitats de l'idioma. Entre les traduccions que va fer hi ha *Hamlet*,^[54] de William Shakespeare, *L'inspector*, de Nikolai Gógol i *Els bandits*,^[55] de Friedrich von Schiller.

Entre els autors més destacables de la literatura en esperanto hi ha Julio Baghy, Kálmán Kalocsay, Ferenc Szilágyi, Sándor Szathmári, Edmond Privat, Manuel de Seabra, Teodoro Schwartz, István Nemere, Mauro Nervi, Claude Piron, Antoni Grabowski^[56] o Raymond Schwartz. Els poetes William Auld, Marjorie Boulton i Baldur Ragnarsson han estat nominats al Premi Nobel de Literatura. Entre els escriptors actuals més notables hi ha els novel·listes Trevor Steele (Austràlia), István Nemere (Hongria) i Spomenka Stimec (Croàcia) i Miguel Gutiérrez Adúriz (Estat espanyol); els poetes Mauro Nervi (Estat italià), Mao Zifu (Xina), Mijail Gishpling Israel i Abel Montagut (Països Catalans) i els assagistes i traductors Probal Dasgupta (Índia), Fernando de Diego (Veneçuela), Humphrey Tonkin (Estats Units) i Kurisu Kei (Japó).

Entre les traduccions de l'esperanto a altres idiomes hi ha *Maskerado ĉirkaŭ la morto*,^[57] un llibre publicat el 1965 per Tivadar Soros, que detalla la supervivència de la seva família durant l'ocupació nazi de Budapest. Aquesta obra ha estat publicada en anglès a la Gran Bretanya i els Estats Units, i també en rus, hongarès, alemany i turc. Un dels relats de *La granda aventuro*, del polonès Roman Dobrzyński, es va publicar el 2009 en castellà, amb el títol *La liberación del juez*.^[58]

Entre les traduccions d'altres idiomes a l'esperanto publicades en els últims anys cal destacar *Cent anys de solitud*,^[59] de Gabriel García Márquez, *El timbal de llauna*,^[60] de Günter Grass, *El vell i la mar*,^[61] d'Ernest Hemingway, *Conte d'hivern*,^[62] de William Shakespeare, *Els promesos*,^[63] de Manzoni, *El llibre de meravelles*,^[64] de Marco Polo, *Les aventures del bon soldat Švejk*,^[65] del txec Jaroslav Hašek, *Memòries d'una vaca*,^[66] de Bernardo Atxaga, *El Senyor dels Anells*,^[67] de John R. R. Tolkien, la novel·la clàssica xinesa *Viatge a l'oest*,^[68] de Wu Cheng'en o la gran novel·la atribuïda a Cao Xueqin *El somni del pavelló vermell*.^[69] Del català s'han traduït parcialment, entre d'altres, *Cementiri de Sinera*,^[70] de Salvador Espriu, i *Proses bàrbares*,^[71] de Prudenci Bertrana.

Pel que fa a la literatura infantil i juvenil, a *Astèrix el gal*^{[72][73]} i *Les aventures de Tintín*^{[74][75]} s'han unit *Pippi Långstrump*, d'Astrid Lindgren, *En Perot l'escabellat*, de Heinrich Hoffmann, la col·lecció completa de la família Mumin, de Tove Jansson, i *El màgic d'Oz*, de L. Frank Baum.

Es calcula que el nombre de llibres editats en esperanto és superior a 30 000. El principal servei de venda de llibres, el de la UEA, té més de 4000 títols en el seu catàleg. A més a més, cada associació nacional i molts clubs locals tenen les seves pròpies llibreries i biblioteques. Hi ha revistes dedicades exclusivament a la literatura, com ara *Fonto*, *Literatura Foiro* o *Beletra Almanako* i les revistes generals, com *Monato* i *La Ondo de Esperanto*, també publiquen textos de ficció, originals i traduïts.

Kálmán Kalocsay (1891-1976), un dels autors més influents de la literatura en esperanto.

Música

Juntament amb la literatura, la música és un dels components més desenvolupats de la cultura esperantòfona. Entre els gèneres musicals en esperanto hi ha cançons populars i folklòriques, rock, hip-hop, cabaret, cançons per a solistes i per a cors i òpera.

Als anys seixanta van aparèixer els primers discos de grups com *Jen nia mondo*, dels Països Baixos, *Duo Espera* i *Ni kantu en Esperanto*, dels Estats Units, amb la coneguda cançó *La lingvo por ni*. A la dècada dels setanta van sorgir molts artistes nous, com Ramona Van Dalsem, dels Països Baixos, Alberta Casey, dels EUA, Veselin Damjanov i Mišo Zdravev, de Bulgària, els francesos Ĵak Le Puil, Max Roy Carrouges i Morice Benin, els italians Gianfranco Molle, Marçela, Suzana, Giulio Cappa i Guido, els suïssos Olivier Tzaut i Johán Valano o la canadencs Joëlle Rabu, i amb ells les primeres distribuïdores esperantistes, com Edistudio a Itàlia o LF-koop a Suïssa. Als anys vuitanta es van formar els primers grups de música rock, com l'internacional *Amplifiki*, amb membres de Suècia, Dinamarca i l'Estat francès, *Persone*, d'Estocolm, o *Team'*, d'Eslovàquia. El 1986 va néixer a Suècia el festival de música en esperanto Kultura Esperanto-Festivalo (KEF). A la darrerria dels anys vuitanta i començament dels noranta es van editar els primers discos compactes d'artistes i grups com *Kajto* (Països Baixos), *Tutmonda Muziko* (Alemanya), *Akordo* (Països Baixos), *JoMo* (Estat francès), Jacques Yvart (Estat francès), *Solotronik* (Andalusia) i molts altres. Ja a les portes del segle XXI apareix una nova generació de músics, entre els quals hi ha DJ Nobbi (Alemanya), DJ Kunar (Alemanya), DJ Njokki (Estat itàlia) o DJ Rođer' (Brasil).

A més a més, diversos compositors i intèrprets populars no esperantistes, entre els quals hi ha el britànic Elvis Costello o el nord-americà Michael Jackson, han enregistrat en esperanto, han escrit temes inspirats en l'idioma o l'han utilitzat en els seus materials promocionals. En el videojoc Final Fantasy XI, el tema *Memoro de la ŝtono*, que acompanya la introducció, és cantat en esperanto.

Hi ha una editora discogràfica, Vinilkosmo, situada a Donneville, prop de Tolosa de Llenguadoc (Occitània), dedicada en exclusiva a la producció i distribució de discos d'artistes que canten en esperanto. Un grup català actual de música folk que canta en esperanto és *Kaj Tiel Plu*.

Teatre

En els últims anys s'han representat en esperanto obres de dramaturgs tan distints com Goldoni, Ionesco, Shakespeare i Fernando Arrabal. Hi ha moltes obres de Shakespeare en traducció a l'esperanto. Al desembre del 2001, a Hanoi (Vietnam), es va representar *El rei Lear*, amb un repartiment local.

Cinema

El cinema en esperanto ha tingut un desenvolupament menor, principalment a causa de les dificultats de distribució en una comunitat tan dispersa. Només s'han fet tres llargmetratges parlats íntegrament en esperanto. El primer va ser la producció francesa *Angoroj*^[76] (1963), una pel·lícula policíaca ambientada en la perifèria de París, dirigida per Jacques-Louis Mahé. El repartiment estava format per un bon nombre d'esperantistes competents, entre els quals Raymond Schwartz. El segon va ser la pel·lícula nord-americana *Incubus*^[77] (1965), un film de terror protagonitzat per William Shatner, que s'ha convertit en pel·lícula de culte en mitjans cinèfils. Els esperantistes, però, solen retreure la mala pronúncia dels actors. El tercer, *Gerda malaperis*, està basat en un llibre homònim de Claude Piron.

Rodatge d'*Angoroj* (1963), el primer llargmetratge en esperanto.

La pel·lícula *Die Tausend Augen des Dr. Mabuse* (1960), la darrera obra de Fritz Lang, es basa en una obra literària escrita originalment en esperanto, *Mr. Tot aĉetas mil okulojn*, de Jan Fethke.

A més a més, l'esperanto ha estat utilitzat de vegades puntualment en algunes produccions cinematogràfics fora de l'àmbit esperantista, sobretot en casos en què es volia donar un efecte especial o quan la trama involucrava personatges relacionats amb l'idioma.^[78] Heus aquí alguns exemples:

- *El gran dictador*, de Charles Chaplin
- *Idiot's Delight*, de Clarence Brown
- *Već viđeno*, de Goran Markovic
- *Gattaca*, d'Andrew Niccol
- *銀河鉄道の夜*, de Miyazawa Kenji
- *La ciutat cremada*, d'Antoni Ribas
- *Blade: Trinity*, de David Goyer
- *El coche de pedales*, de Ramón Barea

Ciència

El 1906 es va fundar la Internacia Scienca Asocio Esperantista, la primera associació d'abast mundial en la qual es van unir especialistes de tots els camps científics, professionals o afeccionats, i que feia servir la llengua internacional en ciència i tecnologia.

El 1921 l'Acadèmia Francesa de les Ciències va recomanar l'ús de l'esperanto per la comunicació científica internacional. Alguns científics i matemàtics, com ara Maurice Fréchet (matemàtic), John C. Wells (lingüista), Helmar Frank (pedagog i informàtic) i el Premi Nobel d'Economia Reinhard Selten,^[79] han publicat una part de la seva obra en esperanto.

El 13 de setembre del 1985 es va fundar oficialment a San Marino, per iniciativa d'un grup de científics de diferents països com Helmar Frank, Reinhard Selten i Humphrey Tonkin, l'Acadèmia Internacional de les Ciències de San Marino, una associació científica de caràcter universitari amb l'esperanto com a llengua oficial.

Política

L'esperanto ha format part de diversos projectes polítics. El més popular actualment és el partit Europa Democràcia Esperanto, una candidatura que participa en les eleccions europees. L'objectiu principal del partit és la promoció de l'esperanto a la Unió Europea com a solució al problema lingüístic. A mig termini, pretén implantar l'ensenyament de l'esperanto en les escoles a escala paneuropea, i a llarg termini, l'adopció de l'esperanto per part de la Unió Europea com a llengua oficial.

El 2004 va participar per primera vegada en les Eleccions al Parlament Europeu a l'Estat francès. Va presentar candidatures a set dels vuit grans districtes electorals de l'Estat francès i va aconseguir al voltant del 0,15% dels vots. La seva branca alemanya, Europa Demokratie Esperanto, no va aconseguir recollir les 4.000 signatures necessàries per participar a les eleccions a Alemanya (la candidatura es va veure afectada per un començament tardà). A les Eleccions al Parlament Europeu de 2009 va aconseguir un 0'17% de vots a l'Estat francès^[80] i un 0'045% a Alemanya.

El problema lingüístic

Moltes persones decideixen aprendre esperanto a causa de l'anomenat *problema lingüístic*. Un dels aspectes més greus d'aquest problema és l'imperialisme cultural, que implica l'avantatge d'uns pocs grups lingüístics i nacionals sobre uns altres i la poca practicitat de l'estructura vigent de comunicació entre subjectes socials de diferents llengües.

A partir dels anys noranta a la CEE i actualment a la UE es discuteix sobre l'ús de l'esperanto en les institucions europees, per tal d'estalviar en els pressupostos destinats a traduccions, reduir l'ambigüitat de les lleis europees i no afavorir els ciutadans de cap país tot discriminant-ne uns altres. El problema, des d'un punt de vista purament econòmic, rau en el fet que l'actual sistema es gasta el 40% del pressupost en traduccions a 23 llengües. En efecte, un document pot estar redactat en una llengua qualsevol i després ha de ser traduït a totes. Una llengua de treball permetria que cada país tingués tan sols traductors especialitzats en aquest idioma per a la traducció a la llengua local.

Diversos experts han investigat aquesta qüestió. L'últim informe econòmic sobre el tema és de l'economista François Grin, professor a la Universitat de Ginebra, que quantifica un estalvi anual de 25 000 milions d'euros si l'esperanto s'usés com a llengua de treball, del qual es beneficiarien també la Gran Bretanya i Irlanda (malgrat que la Gran Bretanya guanyi tota sola, gràcies a la seva hegemonia, al voltant del 3% del PIB de la UE. L'anomenat "Informe Grin" arriba a una conclusió favorable a l'esperanto en comparar tres escenaris de llengües oficials: trilingüisme (que suposaria francès, anglès i alemany), tot anglès i esperanto; els punts que es van prendre en consideració van ser principalment els aspectes econòmics, seguits dels didàctics i de les eventuais discriminacions als ciutadans europeus que no parlin la llengua o les llengües oficials.^[81]

El psicòleg i extraductor de les Nacions Unides Claude Piron va abordar la qüestió des d'un punt de vista psicològic, a partir d'un vastíssim material bibliogràfic i documental, tot tractant l'actual model de comunicació internacional com una neurosi.^[82]

Mitjans de comunicació

En l'actualitat hi ha diversos mitjans de comunicació en esperanto, des de premsa escrita i en internet, fins a programes de ràdio i televisió, tant generalistes com dedicats al moviment esperantista. Entre els més importants hi ha la revista *Monato* i la gasetta *Heroldo de Esperanto*. Alguns estats, com la Xina, Cuba o el Vaticà, donen suport a l'emissió de programes de ràdio i televisió en esperanto.

Premsa

El 1889, el periodista alemany Leopold Einstein va fundar la primera gasetta en esperanto: *La Esperantisto*. El 1920, un altre periodista, Teo Jung, va fundar a Colònia (Alemanya) la gasetta *Heroldo de Esperanto*, que encara es publica avui dia. El 1948 es crea l'Associació Periodística Esperantista Mundial. En l'actualitat hi ha més d'un centenar de publicacions en esperanto, entre les quals es destaquen *Monato*, *La KancerKliniko* i *La Ondo de Esperanto*. També hi ha una versió en esperanto del prestigiós periòdic francès *Le Monde Diplomatique*. Amb el desenvolupament i la popularització d'internet, les iniciatives de premsa en esperanto s'han fet més senzilles i augmenten de mica en mica. Una de les més destacables a la xarxa és el butlletí *Libera Folio*, que s'ocupa principalment de temes relacionats amb la comunitat esperantista.

Ràdio

El 1922 van tenir lloc les primeres proves de ràdio en esperanto, a ciutats com Londres i Newark (Estats Units). Ben aviat, ciutats com Moscou i Ginebra tindrien programes de ràdio en aquesta llengua. Al País Valencià, durant la Guerra d'Espanya, el bàndol republicà va fer servir l'esperanto com a mitjà de propaganda a través de la ràdio. A Polònia, el 1959 van començar les emissions regulars de Ràdio Varsòvia en esperanto, que van durar fins al 2011.^{[83][84]} En l'actualitat, emissores de ràdio d'Àustria, Brasil, Cuba, al Vaticà, Estònia, Hongria, Itàlia i la Xina

emeten regularment en esperanto.^[16] Alguns estats subvencionen transmissions regulars a les ràdios oficials, com ara la Xina, amb un informatiu diari a Ràdio Xina Internacional, Cuba, amb un programa dominical en esperanto a Ràdio Havana o el Vaticà, amb una emissió setmanal a Ràdio Vaticana. En una escala més baixa, diverses emissores de ràdio tenen programes en o sobre esperanto, com ara Ràdio Rio de Janeiro, que té un departament dedicat en exclusiva a aquesta llengua.

Televisió

Tot i que no hi ha hagut mai televisió tradicional en esperanto, s'han portat a terme diversos projectes audiovisuals a diferent escala. Entre el novembre del 2005 i l'agost del 2006, per exemple, hi va haver un experiment de canal privat de televisió per Internet, anomenat Internacia Televido, que va emetre des de São Paulo (Brasil). El projecte es va iniciar el 2003 a través del portal Ĝangalo. Entre els objectius del canal hi havia un informatiu diari i altres programes, que apareixerien com a contingut d'un quart d'hora, alternats diàriament durant sis vegades. Al febrer i al març del 2004, Flavio Rebelo, redactor en cap de Ĝangalo, va viatjar a Europa per promocionar el projecte entre els esperantistes europeus. El 31 de juliol del 2005, ITV va començar en període de proves. A partir del 5 de novembre del mateix any ITV va començar les emissions regulars. A l'abril del 2006, a causa de problemes financers, ITV va interrompre les seves emissions i després tornà a emetre fins a l'agost d'aquell any, en què va posar fi a les emissions. Altres experiències similars van ser els videoblogs Bildo-Televido i Farbskatol', iniciats l'any 2006 i ja desapareguts, on no hi havia programació fixa i cada usuari escollia el vídeo que volia veure. D'altra banda, l'aparició de Youtube ha permès qualsevol de carregar produccions audiovisuals en esperanto.

La televisió de Białyłstok, a Polònia, disposa d'un canal en esperanto, creat amb motiu del Congrés Mundial d'Esperanto que es va celebrar en aquesta ciutat el 2009. Al setembre del 2010, Ràdio Xina Internacional va començar a produir programes en esperanto en format televisiu, els quals es poden veure a través del seu lloc web.

Religions i sectes

L'esperanto ha tingut un paper destacat en algunes religions i sectes, com l'esperitisme al Brasil, el bahaisme a l'Iran i l'omoto al Japó, i n'ha rebut el suport puntual d'altres, com el moviment raëlià o els Testimonis de Jehovà. El mateix Zamenhof va elaborar una doctrina filosòfica, gairebé religiosa, anomenada homaranisme.

Homaranisme

Homaranisme és el nom que Zamenhof va donar a la seva interpretació de la doctrina religiosa i filosòfica jueva de l'hil·lelisme,^[85] basada en un ideari pacifista i humanitarista.^[86] Amb aquest nom pretenia eliminar trets del judaisme i neutralitzar al màxim el concepte, segons el model d'una llengua i una religió humana neutrals.

Juntament amb l'esperanto com a llengua d'intercomunicació, Zamenhof va difondre la ideologia, gairebé religiosa, del homaranisme. Tanmateix, va témer que hom confongués aquesta doctrina amb l'ideal esperantista (la "interna ideo") i, per aquest motiu, no la va divulgar gaire. Avui dia la majoria dels adherents del homaranisme són esperantistes que han conegut la doctrina a través de l'idioma.

Cristianisme

El 1910 es va fundar la Unió Internacional Esperantista Catòlica, l'òrgan de la qual, la revista *Espero Katolika*, publicada des del 1903, és el periòdic en esperanto més antic que hi ha actualment en actiu. Per la seva banda, la Lliga Internacional d'Esperantistes Cristians, fundada el 1911, és d'orientació predominantment protestant, tot i que també hi ha afiliats catòlics i ortodoxos.

Dos papes catòlics, Joan Pau II i Benet XVI, han usat regularment l'esperanto en les benediccions multilingües *urbi et orbi*, per Pasqua i Nadal, cada any des de la Pasqua del 1994. D'altres, com Pius X, Pius XI i Pius XII l'han elogiat i beneït.

Alguns apòlegs i professors cristians fan servir l'esperanto com a mitjà de comunicació. El pastor nigerià Bayo Afolaranmi té una llista a Yahoo, *Spirita nutraĵo* (aliment espiritual), que hostatja missatges setmanals des del 2003.

La primera traducció de la Bíblia a l'esperanto va ser el Tanakh (Antic Testament), feta per L. L. Zamenhof. La traducció va ser revisada i comparada amb traduccions a altres llengües per un grup de clergues britànics, abans que es publicués a la Societat Bíblica Britànica el 1910. El 1926 va ser publicada, juntament amb una traducció del Nou Testament, en una edició generalment anomenada *Londona Biblio*.

Als anys 60, l'Associació Internacional de Bibliistes i Orientalistes va intentar organitzar una nova versió, ecumènica, de la Bíblia en esperanto. D'aleshores ençà, el pastor luterà Gerrit Berveling ha elaborat, a més dels llibres deuterocanònics, noves traduccions dels evangelis, algunes epístoles del Nou Testament i alguns llibres del Tanakh; aquests tres es van publicar enquadernats per separat i en sèrie a la revista *Dia Regno* i els deuterocanònics van aparèixer en una edició recent de la *Londona Biblio*.

Islam

A l'Iran, l'Aiatol·là Khomeini va fer una crida oficial als islàmics perquè aprenguessin l'esperanto i va elogiar l'ús d'aquesta llengua com un mitjà per una millor comprensió entre pobles de diferents religions. Després de suggerir que l'esperanto substituís l'anglès com a llengua franca internacional, l'idioma va ser introduït als seminaris de Qom. Poc temps després, el 1977, l'estat va publicar una traducció de l'Alcorà en esperanto, per l'italià Italo Chiussi. Khomeini i el govern iranià van passar a estar en oposició a l'esperanto el 1981, quan van observar que els seguidors del bahanisme hi estaven interessats.

El 2000 es va publicar una nova traducció de l'Alcorà pel pakistanès Muztar Abbasi, fundador del moviment esperantista al Pakistan i membre d'honor de la UEA.

Budisme

La Budhana Ligo Esperantista (Lliga Budista Esperantista) va existir entre els anys 1925-1986 i va ser refundada el 2002 a Fortaleza durant el 87è Congrés Universal d'Esperanto. Molts textos sagrats del budisme han estat traduït a l'esperanto.

Bahanisme

El bahanisme és una religió originada a l'islam xiïta, reformada i difosa després de l'execució del seu fundador, Alí Bab. El bahanisme encoratja a l'ús d'una llengua auxiliar; sense donar suport a cap llengua en específic, veu en l'esperanto un gran potencial per aquest paper. Considera, mentrestant, que qualsevol llengua adoptada podrà ser modificada i adaptada a través d'un consens amb representació de tots els països. Diversos volums d'escriptures bahai han estat traduïts a l'esperanto. Lidja Zamenhof, filla de l'iniciador de l'esperanto, es va convertir al bahanisme.

Omoto

L'omoto és una religió japonesa fundada el 1892 per Nao Deguchi i que s'inscriu en els nous moviments religiosos japonesos, organitzats al marge del xintoisme. El moviment va progressar entre 1900 i 1948, gràcies entre altres coses a l'activitat del marit de la segona guia, Onisaburo Deguchi, que va difondre la religió per altres països, incloent-hi d'europes. En la seva estratègia va tenir un paper destacat l'ús de la llengua internacional esperanto, que encara avui rep un fort suport dels seguidors d'aquest grup.

Espiritisme

L'esperanto és divulgat activament al Brasil pels seguidors de l'espiritisme. Aquest fenomen es va originar a través de Francisco Valdomiro Lorenz, emigrant d'origen txec que va ser pioner d'ambdós moviments en aquest país. La Federació Espírita Brasileira publica llibres didàctics d'esperanto i traduccions de les obres bàsiques de l'espiritisme, i encoratja els espiritistes a fer-se esperantistes.^[87] A causa d'això, al Brasil, molts no esperantistes desinformatos tenen la impressió que l'esperanto és una "llengua d'espiritistes"; contràriament a això, cal destacar la discrepància entre el nombre relativament elevat d'espiritistes entre els esperantòfons brasilers (entre un quart i un terç) i la insignificant xifra recíproca d'espiritistes brasilers que parlen esperanto (sobre un 1%). Aquest fenomen no es dona en altres països.

Testimonis de Jehovà

La Societat Watchtower, l'entitat jurídica dels Testimonis de Jehovà, va arribar a publicar la traducció a l'esperanto de dos dels seus llibres: *Kie estas la mortintoj?* [On són els morts?] (1919)^[88] i *Milionoj, kiuj nun vivas, neniam mortos* [Milions que ara viuen no moriran mai] (1922),^[89] escrits per Joseph F. Rutherford, segon president de l'organització, i traduïts amb permís d'aquest pel finlandès Kaarlo Harteva, director de la sucursal dels Estudiants de la Bíblia a Finlàndia i col·laborador de *The Golden Age*, antic òrgan de l'organització. Harteva també va predicar en esperanto les doctrines de la secta en més de 12 ciutats d'Europa i a Moscou.^[90]

Moviment Raëlià

El Moviment Raëlià, secta ufològica fundada pel francès Claude Vorilhon "Raël", va provar de difondre les seves doctrines entre els esperantistes i al començament dels anys vuitanta va publicar la traducció a l'esperanto de tres dels llibres escrits pel seu líder: *La libro kiu diras la veron* [El llibre que diu la veritat] (1981), *La eksterteranoj forkondukis min sur sian planedon* [Els extraterrestres em van portar al seu planeta] (1982)^[91] i *Akcepti la eksterteranojn* [Rebre els extraterrestres] (1983). També va distribuir propaganda en aquest idioma.

Crítiques

Esperanto
Aquest article pertany a la sèrie de l'esperanto
Idioma
Esperanto   Convenció X   Correlatius   Gramàtica   Lletres   Fonologia
Història
Història   Zamenhof   Protoesperanto   <i>Fundamento</i>   <i>Unua Libro</i>   Declaració de Boulogne   Manifest de Praga
Cultura

Cultura   Esperantistes   Esperantujo   Cinema   <i>La Espero</i>   Literatura   Parlants nadius   Bandera   Dia de Zamenhof
Organitzacions i serveis
Acadèmia d'Esperanto   <i>Pasporta Servo</i>   TEJO   UEA   SAT   Congrés mundial
Associacions d'esperanto
Països Catalans   Món
Temes relacionats
Llengua auxiliar   Llengua planificada   Ido   Interlingua   Volapük   Anacionalisme
Wikimedia
Vikipedio   Vikivortaro   Vikicitaro   Vikifonto ^[92]   Vikilibroj   Vikikomunejo   Vikispecoj

L'esperanto va ser concebut com una llengua auxiliar de comunicació internacional. Des que es va publicar, hom ha debatut sobre si és possible que l'esperanto assoleixi aquesta posició i si això suposaria un progrés per a la comunicació internacional.

En tant que llengua planejada, hi ha hagut força crítiques, sovint apassionades, a alguns punts menors, com ara la tria de Zamenhof del mot *edzo*, sobre altres com *spozo* (proposat pels *idistes*), per a "marit, espòs", o la seva elecció del grec clàssic i de l'antic llatí dels singulars i dels plurals *-o*, *-oj*, *-a*, *-aj* sobre llurs contraccions medievals *-o*, *-i*, *-a*, *-e* (ambdós canvis van ser adoptats per la reforma de l'ido). Els punts més habituals solen ser:

- L'esperanto no ha arribat a assolir encara les esperances del seu creador de convertir-se en un idioma auxiliar universal. Tot i que molts promotors de l'esperanto posen l'accent en els èxits que ha tingut, el cert és que més d'un segle després de la seva publicació, la comunitat de parlants d'esperanto continua sent comparativament petita en relació amb la població mundial.
- El vocabulari i la gramàtica es basen sobretot en les llengües europees i això, segons alguns crítics, disminueix la seva universalitat. Aquesta crítica s'enfoca sovint sobre alguns punts de la gramàtica en específic, però de vegades és més general: tant la gramàtica com el vocabulari són difícils per a molts asiàtics i posen en avantatge els parlants de llengües europees. L'estructura aglutinant de l'esperanto, però, s'assembla més al turc, al japonès o a les llengües bantus que no pas a la majoria de llengües europees. Un intent d'abordar aquesta qüestió és el lojban, que es basa en els sis idiomes més parlats: àrab, xinès, anglès, hindi, rus i castellà, la gramàtica del qual s'ha dissenyat per a l'anàlisi d'ordinadors.
- Alguns consideren que la asimetria sexual de l'esperanto és sexista. Hom critica que diverses arrels de parentius (com ara *patr-*, *frat-* i *edz-*) tenen bàsicament un significat masculí, en tant que cal afegir-hi *-in-* per parlar de dones. A més d'això, es critica que molts altres mots (com ara *instruisto* (professor), *anglo* (anglès) i el pronom *li* (ell)) serveixen tant per a assenyalar un subjecte masculí com per a assenyalar un subjecte de qualsevol sexe, mentre que hi ha mots particulars per subjectes femenins (*instruistino* -professora-, *anglino* -anglesa-, *ŝi* -ella-). L'icisme i el riisme intenten eliminar aquesta asimetria de l'esperanto.
- Alguns critiquen la terminació *-n* obligatòria de l'acusatiu perquè consideren que pot ser innecessària i repetitiva. Els esperantistes responen que és necessària per tenir al mateix temps claredat i gran llibertat en l'ordre de les paraules.
- L'esperanto és, sembla o sona artificial. Aquesta crítica es deu principalment a les lletres amb accent circumflex, que alguns troben estrany o complicat i a la manca de fluïdesa dels parlants: en són pocs els esperantistes que hagin passat molt de temps parlant amb fluïdesa, per no parlar de nadius. Molts aprenen l'esperanto relativament tard en la vida i vacil·len quan parlen, la qual cosa pot crear una impressió negativa entre els no parlants. Entre els parlants amb fluïdesa, l'esperanto no sona més artificial que qualsevol altre idioma. Altres afirmen que una llengua artificial ha de ser necessàriament deficient, a causa de la seva pròpia naturalesa,^[93] però l'Acadèmia Hongaresa de Ciències ha comprovat que l'esperanto compleix tots els requisits d'una llengua viva.^[94]

Notes

- [1] « Dua Libro de l' Lingvo Internacia por L. L. Zamenhof (<http://www.gutenberg.org/ebooks/20006>)». Project Gutenberg. [Consulta: 13/1/2012].
- [2] Ethnologue. Gordon, Raymond G., Jr. (ed.), 2005. Ethnologue: Languages of the World, Fifteenth edition. Dallas, Tex.: SIL International.
- [3] http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=epo
- [4] <http://www.davidpbrown.co.uk/help/top-100-languages-by-population.html>
- [5] <http://www.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=epo>
- [6] Els prenom de Zamenhof varien segons la llengua de referència: hom trobarà igualment *Ludwik Łazarz* en polonès, *Eliezer Lewi* en hebreu o *Ludoviko Lazaro* en esperanto.
- [7] Byram, Michael. *Routledge Encyclopedia of Language Teaching and Learning*. Routledge, 2001, pàg. 464. ISBN 0-415-33286-9
- [8] Kontribuajo al la studo pri la influo de la jida sur Esperanton (<http://user.in-berlin.de/~maxnet/esperanto/piron/jida.htm>) Claude Piron, *Jewish Language Review*, 4, 1984
- [9] Biografia: A. Zakrzewski, E. Wiesenfeld
- [10] Holzhaus, Adolf. *Doktoro kaj lingvo Esperanto*. Helsinki: Fondumo Esperanto, 1969.
- [11] **(castellà) (esperanto)** Cherpillod, André. *La fondaj tekstoj de Esperanto/ Les textes fondateurs de l'espéranto*. Courgenard: La Blanchetière, 2009.
- [12] Poblet, Francesc. «Kataluna Antologio. Una antologia de la literatura catalana en esperanto». *Lletres*. Grup del Llibre [Barcelona], 32 (abril-maig 2008).
- [13] Vilamitjana, Jordi. «Cent anys del Congrés d'Esperantistes gironins (<http://www.diaridegirona.cat/comarques/2010/08/30/cent-anys-del-congres-desperantistes-gironins/428837.html>)». *Diari de Girona* (30 d'agost 2010) [Consulta: 11 agost 2011].
- [14] Margais, Xavier. *El moviment esperantista a Mallorca*. Mallorca: Documenta Balear, 2003.
- [15] **(esperanto)** Cherpillod, André. *Ido, unu jarcenton poste*. Courgenard: La Blanchetière, 2007.
- [16] « Esperanto (http://www.enciclopedia.cat/fitxa_v2.jsp?NDCHEC=0105586)». *L'Enciclopèdia.cat*. Barcelona: Grup Enciclopèdia Catalana.
- [17] **(castellà)** Lladró, Vicente. « Esperanto, lingvo oficiala (<http://www.lasprovincias.es/20091205/culturas/esperanto-ligvo-oficiala-20091205.html>)». *Las Provincias* (5 de desembre 2009) [Consulta: 11 agost 2011].
- [18] **(esperanto)** Firth, Will. « Esperanto kaj anarkiismo (<http://www.nodo50.org/esperanto/anarkiismo.htm>)» (en esperanto). *Maldekstro kaj Esperanto*. nodo50.org. [Consulta: 15 d'agost de 2011].
- [19] Poblet, Francesc; Alòs, Hèctor. *Història de l'esperanto als Països Catalans*. Cornellà de Llobregat: ACE, 2010.
- [20] **(castellà)** Marco Botella, Antonio. « Esperantistas y libertarios (<http://www.nodo50.org/esperanto/libertarios.htm>)» (en castellà). *Maldekstro kaj Esperanto*. nodo50.org, març del 2006. [Consulta: 15 d'agost de 2011].
- [21] La utilització de l'esperanto durant la Guerra Civil espanyola (<http://www.nodo50.org/esperanto/artik68ct.htm>) Maldekstro kaj Esperanto
- [22] Hitler, Adolf. « *La meva lluita* (http://www.hitler.org/writings/Mein_Kampf/mkv1ch11.html)». *Volum 1, Capítol XI*, 1924. [Consulta: 22-05-2007].(en anglès)
- [23] **(esperanto)** Lins, Ulrich. *La danĝera lingvo*. Moscou: Progreso, 1990.
- [24] **(anglès)** Hoffmann, Frank W.; William G. Bailey. *Mind & Society Fads*. Haworth Press, 1992. ISBN 1560241780., pàg. 116 (<http://books.google.cat/books?vid=ISBN1560241780&id=AzFuFjFwVSYC&pg=PA116&lpg=PA116&ots=0lcH7-WVKp&sig=QChd-EaXKt3N25bdqBVPTajyaWU>)
- [25] Resolucions IV.1.4.422, IV.1.4.4221, IV.1.4.4222 i IV.1.4.4224 de la UNESCO.
- [26] **(català) (esperanto)** March, Ausiàs. *Amkantoj / Cants d'amor*. València: Generalitat Valenciana, 1993.
- [27] Manifest de Praga (http://www.esperanto-ct.org/c/praga_kataluna.pdf) Universala Esperanto-Asocio
- [28] « El traductor de Google ya sabe esperanto (<http://www.lavozdeg Galicia.es/noticia/vidadigital/2012/02/24/traductor-google-sabe-esperanto/00031330078558598856322.htm>)» (en castellà). *La Voz de Galicia* (24-2-2012) [Consulta: 24 febrer 2012].
- [29] **(esperanto) (francès)** Pirlot, Germain. *Rigardo al Neŭtrala Moresnet 1816-1919/ Coup d'œil sur Moresnet Neutre 1816-1919*. Oostende: [s.n.], 1987.
- [30] **(esperanto)** Roy, Gustave. *Kiel Neŭtra-Moresneto fariĝis Amikejo*. París: Libraririe de l'Espéranto, 1908.
- [31] **(portuguès)** PLS 27/08 (Senat) (http://www.senado.gov.br/sf/atividade/materia/detalhes.asp?p_cod_mate=83989).
- [32] **(portuguès)** PL-6162/2009 (Cambra de Diputats) (http://www.camara.gov.br/sileg/Prop_Detalhe.asp?id=454210).
- [33] *Entidades manifestam apoio à proposta de incluir ensino de Esperanto na grade de disciplinas da rede pública* (<http://www.senado.gov.br/agencia/verNoticia.aspx?codNoticia=92479&codAplicativo=2>) (portuguès) *Agência Senado*
- [34] **(alemany)** Detlev, Blank. *Internationale Plansprachen. Eine Einführung*, 1985. ISSN 0138-55 X.
- [35] **(esperanto)** Cherpillod, André. *Konciza Etimologia Vortaro*. Rotterdam: UEA, 2007.
- [36] **(francès)** Cherpillod, André. *L'Espéranto, la plus facile des langues*. Courgenard: La Blanchetière, 2008.
- [37] Alòs i Font, Hèctor. « Creació i evolució de la llengua esperanto (<http://www.esperanto.cat/web/Num-345-111?lang=ca>)» (PDF) (en català). *Kataluna Esperantisto* [Barcelona], Núm. 345 (gener-març 2008), pàg.15-22 [Consulta: 5-11-2011].
- [38] Is Esperanto four times easier to learn? (<http://esperanto-usa.org/?q=node/77>) Esperanto USA (en anglès)
- [39] Is Esperanto's vocabulary too large? (<http://www.rickharrison.com/language/bloated.html>), rickharrison.com

- [40] Williams, N. (1965) *A language teaching experiment*, Canadian Modern Language Review, 22.1: 26-28
- [41] <http://www.itk.hu/>
- [42] Informació a la pàgina de la UEA (<http://www.uea.org/dokumentoj/komunikoj/gk.php?no=314>) (en esperanto)
- [43] Informació a Edukado.net (<http://edukado.net/ekzamenoj/ker>)
- [44] Informació en la versió en esperanto del web oficial de ELTE ITK (<http://www.itk.hu/index.php?id=322&fomenu=322&lang=ept>)
- [45] <http://www.alte.org/>
- [46] Pàgina de ELTE ITK (<http://www.alte.org/members/hungarian/elte/en/index.php>) en el sito web de ALTE.
- [47] Sikosek, Ziko M. *Esperanto Sen Mitoj*. 2a edició. Flandra Esperanto-Ligo, 2003.
- [48] Culbert, Sidney S. Tres cartes sobre els seus mètodes per fer estimacions del nombre d'esperantoparlants (<http://www.panix.com/~dwolff/docs/>), escanejat i penjat en HTML per David Wolff
- [49] Number of Esperantists (methods) (<http://www.panix.com/~dwolff/docs/culbert-methods.html>)
- [50] Ethnologue (http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=epo) Languages of the World
- [51] (**francès**) Thierry, Jean. *L'espéranto sans peine*. París: Assimil, 1977.
- [52] (**esperanto**) Auld, William. *La fenomeno Esperanto*. Rotterdam: UEA, 1988.
- [53] (**esperanto**) van Dijk, Ziko. *Sed homoj kun homoj: Universalaj Kongresoj de Esperanto 1905-2005*. Rotterdam: UEA, 2005.
- [54] (**esperanto**) Zamenhof, Lluís Llätzer. *Hamleto, reĝido de Danujo*. Rotterdam: UEA, 2006.
- [55] (**esperanto**) Zamenhof, Lluís Llätzer. *La rabistoj*. Nova York: Mondial, 2004.
- [56] (**esperanto**) « 100 eminentaj esperantistoj (<http://esperanto.org/Ondo/H-100.htm>) » (en esperanto). [Consulta: 19/9/2011].
- [57] (**esperanto**) Soros, Tivadar. *Maskerado ĉirkaŭ la morto*. Rotterdam: UEA, 2001.
- [58] (**castellà**) Szilágyi, Ferenc. *La liberación del juez*. Barcelona: Alpha Decay, 2009. ISBN 9788492837014.
- [59] (**esperanto**) García Márquez, Gabriel. *Cent jaroj da soleco*. Chapecó: Fonto, 1992.
- [60] (**esperanto**) Grass, Günter. *La lada tambureto*. Bielsko-Biala: Kleks, 2000.
- [61] (**esperanto**) Hemingway, Ernest. *La oldulo kaj la maro*. Chapecó: Fonto, 1996.
- [62] (**esperanto**) Shakespeare, William. *La vintra fabelo*. Rotterdam: UEA, 2006.
- [63] (**esperanto**) Manzoni, Alessandro. *La gefianĉoj*. Milà: Edizioni Simple, 2006.
- [64] (**esperanto**) Polo, Marko. *La libro de la mirindaĵoj*. Rotterdam: UEA, 2001.
- [65] (**esperanto**) Hašek, Jaroslav. *Aventuroj de la brava soldato Švejk dum la mondmilito*. Dobritx: KAVA-PECH, 2004.
- [66] (**esperanto**) Atxaga, Bernardo. *Memoraĵoj de eŭska bovino*. Àlaba: Asun Irazu, 1999.
- [67] (**esperanto**) Tolkien, John Ronald. *La Majstro de l' Ringoj*. Kaliningrad: Sezonoj, 1999.
- [68] (**esperanto**) Cheng'en, Wu. *Pilgrimo al la Okcidento*. Pequín: Ĉina Fremdlingva Eldonejo, 2009.
- [69] (**esperanto**) Xueqin, Cao. *Ruĝdoma sonĝo*. Pequín: ĈEE, 1995.
- [70] (**esperanto**) Espriu, Salvador. *Tombejo de Sinera*. Sabadell: [s.n.], 1989.
- [71] (**esperanto**) Bertrana, Prudenci. *Barbaraj prozaĵoj*. Leipzig: Hirt & Sohn, 1926.
- [72] (**alemany**) Grassegger, Hans. *Asterixübersetzungen im Esperanto: eine Studie zur Übertragung von Sprachspielen*. Innsbruck: Universitat d'Innsbruck, Institut de Lingüística, 1992.
- [73] (**anglès**) Kessler, Peter. *The complete guide to Asterix*. Londres: Hodder Children's Books, 1995. ISBN 0 340 65346 9.
- [74] (**esperanto**) Remi, Georges. *La krabo kun oraj pinĉiloj*. Tournai-París: Casterman, 1981. ISBN 2-203-01001-0.
- [75] (**esperanto**) Remi, Georges. *La nigra insulo*. París: Esperantix, 1987. ISBN 2-907120-01-8.
- [76] Angoroj (<http://www.imdb.com/title/tt0229990/>) Internet Movie Database
- [77] Incubus (<http://www.imdb.com/title/tt0059311/>) Internet Movie Database
- [78] El cine y el esperanto (<http://www.delbarrio.eu/cine.htm>) Toño del Barrio
- [79] *Les Prix Nobel. The Nobel Prizes 1994*. Estocolm: Tore Frängsmyr [Fundació Nobel], 1995
- [80] (**francès**) Resultats de les Eleccions Europees 2009 (<http://elections.interieur.gouv.fr/FE.html>) Ministeri de l'Interior de l'Estat francès
- [81] L'informe Grin (http://cisad.adc.education.fr/hcee/documents/rapport_Grin.pdf) (**francès**) compara tres escenaris: trilingüisme (que suposaria francès, anglès i alemany), tot anglès i esperanto, tot destacant i explicant els beneficis de la tercera opció des d'un punt de vista econòmic (favorable també per a la Gran Bretanya i Irlanda), cultural i d'igualtat.
- [82] (**francès**) Piron, Claude. *Le défi des langues*. París: L'Harmattan, 1994. ISBN 2-7384-2432-5.
- [83] Rodríguez, Darío. « Caceria de bruixes a Ràdio Polònia (<http://www.esperanto.cat/ke/ke0701w.pdf>) ». *Kataluna Esperantisto* [Barcelona], núm. 341 (107) (abril-juny 2007), pàg. 14-15.
- [84] (**esperanto**) « Finiĝis la Esperanto-elsendoj de Pola radio (<http://www.esperanto.cat/ke/ke0701w.pdf>) ». *Libera Folio* (8-2-2011) [Consulta: 29-10-2011].
- [85] (**esperanto**) Cherpillod, André. *Zamenhof kaj judismo*. Courgenard: [s. n.], 1997.
- [86] (**esperanto**) Zamenhof, Lluís Llätzer. *Deklaracio pri homaranismo*. Madrid: Homaro, 1913.
- [87] (**anglès**) Pardue, David. *Spiritism and Esperanto in Brazil*. Kansas: University of Kansas Libraries.
- [88] (**esperanto**) Franklin, Joseph. *Kie estas la mortintoj?*. Brooklyn: Societat Watchtower, 1919.
- [89] (**esperanto**) Franklin, Joseph. *Milionoj kiuj nun vivas neniam mortos*. Brooklyn: Societat Watchtower, 1922.
- [90] *Anuari dels Testimonis de Jehovà* (en anglès, finès). Brooklyn: Watchtower Society, 1990, pàg. 158-159.
- [91] (**esperanto**) Vorilhon, Claude. *La eksterteranoj forkondukis min sur sian planedon*. Rennes: J.-P. Raimbault, 1982.
- [92] <http://wikisource.org/wiki/%C4%88efpa%C4%9Do:Esperanto>

[93] Claude Piron cita i respon diverses critiques en la seva obra *Le Défi des Langues* (París: L'Harmattan, 1994).

[94] (**esperanto**) "Laŭ la komuna opinio de gvidaj fakuloj de la Instituto, Esperanto apartenas al la kategorio de vivaj lingvoj. Pli detale traktante la temon, konsiderante la historion kaj la nunan staton de Esperanto, a.) ĝi estas grandmezure normigita, b.) amplekse sociiĝinta, c.) ne-etna viva lingvo, kiu en sekundara lingva komunumo plenumas ĉiujn eblajn lingvajn funkciojn, kaj samtempe ĝi funkcias kiel pera lingvo. - Ĉi supre diritaj respegulas la sciencan starpunkton de nia Instituto". Malgranda fina venko - en Hungario (<http://www.esperanto.hu/hu-lernejo.htm>)

Referències

Bibliografia

Obres generals

- Auld, William. *Nova Esperanta Krestomatio*. Rotterdam: UEA, 1991 ISBN 92-9017-043-3
- Boulton, Marjorie. *Zamenhof: autor de l'esperanto*. Barcelona: El Llamp, 1987.
- Cherpillod, André. *La fondaj tekstoj de Esperanto/ Les textes fondateurs de l'espéranto*. Courgenard: La Blanchetière, 2009.
- Wells, John. *Lingvistikaj aspektoj de Esperanto*. Rotterdam: UEA, 1989.
- Zamenhof, Lluís Llàtzer. *Esperanta Proverbaro*. La Laguna: 1974. Beletraj Kajeoroj. Proverbaro Esperanta a Viquicites (http://eo.wikiquote.org/wiki/Proverbaro_Esperanta)

Llibre de refranys escrit pel doctor Zamenhof i publicat el 1910. Conté 2630 refranys.

Història

- Poblet i Feijoo, Francesc. *Els inicis del moviment esperantista a Catalunya - La komenca esperanto-movado en Katalunio*. Sabadell-Constantí: ACE-O Limaco Edizións, 2004. ISBN 84-933380-5-2
- Poblet i Feijoo, Francesc. *El Congrés Universal d'Esperanto a Barcelona. La consolidació del moviment esperantista als Països Catalans - La Universala Kongreso de Esperanto en Barcelono La firmigo de la esperanto-movado en la Kataluna Landaro*. Sabadell: ACE, 2008. ISBN 978-84-936728-1-2
- Poblet i Feijoo, Francesc; Alòs i Font, Hèctor. *Història de l'esperanto als Països Catalans*. Cornellà de Llobregat: Associació Catalana d'Esperanto, 2010
- Margais, Xavier. *El moviment esperantista a Mallorca*. Mallorca: Documenta Balear, 2003. ISBN 84-95694-29-8

Diccionaris i lèxics

- Alòs i Font, Hèctor; Carbonell i Pinyol, J. *Diccionari essencial esperanto-català*. Sabadell: ACE, 1997. Versió en línia (<http://www.esperanto.cat/vortaro/vortaro.pdf>)
- Alòs i Font, Hèctor (ed.). *Diccionari Apertium català-esperanto*. Shupashar: 2010. Versió en línia (<http://esperanto.cat/vortaro/apertium-ca-eo.pdf>)
- Berga i Molina, Carles. *Vocabulari familiar català-esperanto*. Terrassa: [s.n.], 2010
- Cherpillod, André. *Konciza Etimologia Vortaro de Esperanto*. Rotterdam: UEA, 2003.
- Diversos autors. *Hejma vortaro*. Rotterdam: UEA, 1999.

Vocabulari amb gairebé 600 noms relacionats amb la vida quotidiana, amb definició i equivalents en diverses llengües.

- PIV: *Plena Ilustrita Vortaro de Esperanto*. París: SAT, 2005.

Diccionari unilingüe, equivalent al Petit Curial.

- Serrano Pérez, Luis; Torné i Grau, Santiago. *Diccionari català-esperanto*. Barcelona: Barcelona Esperanto-Centro, 2006.

Aprenentatge

- Kolker, Boris. *Vojaĝo en Esperanto-lando*. Rotterdam: UEA, 2005.
Llibre de text per a estudiants avançats.
- Thierry, Jean. *L'espéranto sans peine*. París: Assimil, 1977.
Mètode autodidacta de la famosa col·lecció "*Sans Peine*".
- Wennergren, Bertilo. *Plena Manlibro de Esperanta Gramatiko* (PMEG) (1990). 14a edició 2005 Lloc web amb el text (<http://www.bertilow.com/pmeg/>)
- lernu! (<http://ca.lernu.net/kursoj/index.php>): Cursos gratuïts i recursos d'aprenentatge, en català
- Kurso de Esperanto (<http://www.kurso.com.br/index.php?ca>)
Programari multimèdia per a l'aprenentatge autodidàctic.

Apologètica

- Cherpillod, André. *L'Espéranto, une valeur culturelle, une valeur pédagogique*. Courgenard: La Blanchetière, 2005.
- Cherpillod, André. *L'espéranto de A à Z*. Courgenard: La Blanchetière, 2009.
- Cherpillod, André. *Espéranto ou Babel? Faut choisir*. Courgenard: La Blanchetière. Courgenard, 1995.

Testimonis

- Vinyals, M.; Marcoval, Joaquim. *Amb l'esperanto a la motxilla: la volta al món en 79 dies*. Lleida: Pagès Editors, 2003

Enllaços externs

- UEA.org (<http://www.uea.org/>) Associació Universal d'Esperanto
  - ACE (<http://www.esperanto.cat>) Associació Catalana d'Esperanto
  - Cursos gratuïts d'esperanto (<http://ca.lernu.net/kursoj/index.php>) en català. Lernu.net
  - Reta Vortaro (<http://www.reta-vortaro.de/revo/>) Diccionari multilingüe d'esperanto
-

Fonts i contribuïdors de l'article

Esperanto *Font:* <http://ca.wikipedia.org/w/index.php?oldid=9686357> *Contribuïdors:* 213.176.161.xxx, Aljullu, Andreu Vaqué, ArinArin, Armaugir, Arnaumassanas, ArnoLagrange, Asfarer, Bestiasonica, Beussion, Capsot, CarlesMartin, Castelobranco, Catalaalatac, Coet, CommonsDelinker, Davidpar, Dgarciaf, Enciclowiki, Enric, Eutopio, Fajardoalacant, Flamenc, Hashar, Hectoralos, Info.abstracta, JFY, Jahecaigut, Jfblanc, Jinglada, Joancreus, Joanjoec, Jordi Roqué, Jordicollcosta, Jordiferrer, Joutbis, KRLS, Leptictidium, Llull, Loupeter, Ludmila Pilecka, MALLUS, Margacst, Mbosch, Mdk, Palica, Panotxa, Peer, PeioR, Pere prlpz, Perique des Palottes, PetroC, Piolinfax, Planvi, PrComp, Rimb32, Rémi, Schizodelight, Ssola, TSDgeos, TinoR, ToNToni, Trex, Txebixe, Ustr82, Verdaarbo, Vilallonga, Vriullop, Walden69, Xabadia, Xasvier, Xevi, Álvaro M, 109 modificacions anònimes

Fonts, llicències i contribuïdors de la imatge

Imatge:Mergefrom.svg *Font:* <http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:Mergefrom.svg> *Llicència:* Public Domain *Contribuïdors:* David Levy, Easyas12c, Erin Silversmith, Korg, Remember the dot, Wuzur, 2 modificacions anònimes

Fitxer:Flag of Esperanto.svg *Font:* http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:Flag_of_Esperanto.svg *Llicència:* Public Domain *Contribuïdors:* Gabriel Ehrnst GRUNDIN

Fitxer:Globe of letters.svg *Font:* http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:Globe_of_letters.svg *Llicència:* GNU Lesser General Public License *Contribuïdors:* Seahen

Fitxer:Loudspeaker.svg *Font:* <http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:Loudspeaker.svg> *Llicència:* Public Domain *Contribuïdors:* Bayo, Gmaxwell, Husky, Iamunknown, Mirithing, Myself488, Nethac DIU, Omegatron, Rocket000, The Evil IP address, Wouterhagens, 19 modificacions anònimes

Fitxer:1908-kl-t-zamenhof.jpg *Font:* <http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:1908-kl-t-zamenhof.jpg> *Llicència:* Public Domain *Contribuïdors:* Henryk Borawski, Petrus Adamus, Slomox, VadimVMog, Ziko

Fitxer:1889-12 La Esperantisto p 01.JPG *Font:* http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:1889-12_La_Esperantisto_p_01.JPG *Llicència:* Public Domain *Contribuïdors:* scanned by Ziko-C

Fitxer:Audio-input-microphone.svg *Font:* <http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:Audio-input-microphone.svg> *Llicència:* desconegut *Contribuïdors:* The people from the Tango! project

Fitxer:6115157 2de3e896 560.jpg *Font:* http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:6115157_2de3e896_560.jpg *Llicència:* Public Domain *Contribuïdors:* Cartell del V Congrés d'Esperanto d'artista desconegut, pujat a ipernity

Fitxer:3455222_3ca16794_240.jpg *Font:* http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:3455222_3ca16794_240.jpg *Llicència:* Public Domain *Contribuïdors:* És un cartell de propaganda editat per la Generalitat de Catalunya al començament de la I República espanyola, d'autor desconegut

Fitxer:Satvalencio.jpg *Font:* <http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:Satvalencio.jpg> *Llicència:* Public Domain *Contribuïdors:* És una obra d'art creada el 1934 o abans

Fitxer:Unua Libro.jpg *Font:* http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:Unua_Libro.jpg *Llicència:* Public Domain *Contribuïdors:* Ludoviko Lazaro ZAMENHOF

Image:Braille_SH.svg *Font:* http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:Braille_SH.svg *Llicència:* desconegut *Contribuïdors:* Alno, Dmazzone, Sarang

Image:Braille_W.svg *Font:* http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:Braille_W.svg *Llicència:* Public Domain *Contribuïdors:* User:3247's Image Wizard/Scripts/braille.pl

Image:Braille_È.svg *Font:* http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:Braille_È.svg *Llicència:* desconegut *Contribuïdors:* 3247's Image Wizard, Alno, Knutux, Sarang

Image:Braille_Ö.svg *Font:* http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:Braille_Ö.svg *Llicència:* desconegut *Contribuïdors:* 3247's Image Wizard, Alno, Knutux, Sarang

Fitxer:Pasporta-servo.jpg *Font:* <http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:Pasporta-servo.jpg> *Llicència:* GNU Free Documentation License *Contribuïdors:* AVRS, David Kernow, EugeneZelenko, Jmfayard, Ms2ger, 1 modificacions anònimes

Fitxer:Esperanto flag - Proportions.png *Font:* http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:Esperanto_flag_-_Proportions.png *Llicència:* GNU Free Documentation License *Contribuïdors:* Anchjo, Gabbe, Kookaburra, WarX, Ziko, 2 modificacions anònimes

Fitxer:Jubilea simbolo.svg *Font:* http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:Jubilea_simbolo.svg *Llicència:* Public Domain *Contribuïdors:* Kristjan

Fitxer:Kalocsay.jpg *Font:* <http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:Kalocsay.jpg> *Llicència:* Public Domain *Contribuïdors:* AVRS, Hoffenzam, Pataki Márta, Szajci

Fitxer:1963 angoroj fotita de jacques mahe.jpg *Font:* http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:1963_angoroj_fotita_de_jacques_mahe.jpg *Llicència:* Copyrighted free use *Contribuïdors:* Jacques Mahé

Image:Flag of Esperanto.svg *Font:* http://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Fitxer:Flag_of_Esperanto.svg *Llicència:* Public Domain *Contribuïdors:* Gabriel Ehrnst GRUNDIN

Llicència

Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported
[//creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/](http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/)